

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА
У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ
ПРАВОЗАСТУПНИК

БРОЈ 12.

У БЕОГРАДУ 16. ЈУНА 1899. ГОДИНЕ

ГОДИНА VI.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА Д. ДИМИТРИЈЕВИЋА, ПИАН-БЕГОВА УЛИЦА БР. 1.

1899.

С А Д Р Ж А Ј

СТРАНА

Др. Чедомир Митровић, хонор. професор Вел. Школе: О законодавним границама између цркве и државе. (Наставак)	529
Пасквале дел Ђудиче: Енциклопедија Права (Наставак)	538
М. М. Станојевић, судија крагујев. првостеп. суда: Римско муниципално уређење, од Ж. Калиндера (Наставак)	589
Из суднице: XXV. И при решавању о стављању оптуженика под суд за дело клевете, суд треба да цени, да ли је оптужени доказао истинитост клеветничких навода. <i>Саопштио Марко Н. Новаковић.</i> — XXVI. Уговор о продаји и куповини вреди, и ако приликом прављења уговора није опредељена цена. <i>Саопштио М. В. Миловановић, Секр. Апел. Суда.</i>	557
Одлуке страних судова.	561
Књижевне вести	562
Статистика самоубиства, нарочито у Србији и Београду.	570
Промене у судској струци	573
Весник	574
Белешке	575
Позив на претплату и упис у чланство	576

Уредништво има на расположењу:

„Бранич“ за 1897. год. у 4^о IV. 128 стр., цена 4 дин. или круне;

„Бранич“ за 1893. год. у 8^о XIV. 960 стр., цена 12 дин. или круна.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ
ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Милан Ст. Марковић, ПРАВОЗАСТУПНИК

ИЗЛАЗИ:

1. и 16. сваког месеца

УРЕДНИШТВО:

Дубровачка улица бр. 18.

О ЗАКОНОДАВНИМ ГРАНИЦАМА

ИЗМЕЊУ

ЦРКВЕ И ДРЖАВЕ

ПРИСТУПНО ПРЕДАВАЊЕ ИЗ ЦРКВЕНОГ ПРАВА

Др. Чедомиља Митровића

ХОНОРАРНОГА ПРОФЕСОРА ВЕЛ. ШКОЛЕ

8. фебруара 1899.

(Наставак)

I. Област чисто црквеног законодавства.

По предметима свога рада власт црквена има у главном тројаку мисију тако, да може бити подељена на три гране: учитељску (*potestas magisterii*), свештеничку (*potestas ministerii*) и управитељску (*potestas jurisdictionis*). Суштина учитељског права Цркве састоји се у проповедању правог и истинитог учења Христовог о вери и моралу, ширењу тог учења у целом човечанству и очувању истина хришћанске религије од повреде различних неправилних учења. Ширење учења Христовог врши се нарочитим средствима од којих су најважнија: проповед у цркви, као саставни део богослужења; издавање тако званих симболичких књига; предавање веронауке по школама; оснивање богословских школа и спољашња мисија. Но старање црквене власти, као што смо казали, састоји се не само у ширењу Христо-

вог учења, већ и у томе, да се право и истинито учење очува чисто и неповређено. Ово се постижава: осудом неправилног учења и цензуром. Свештеничка власт састоји се у праву вршења свију свештенорадњи, у којима се изражава и одржава религиозни живот чланова Цркве. Неке од њих установио је сам Основалац Цркве и оне су познате под именом тајни, а друге је установила сама Црква у току времена на основу свог нарочито добивеног пуномоћја. Управна власт Цркве оличава се у оним функцијама, које видимо и код управне власти у држави, и то: 1, као законодавна и 2, као административна власт са својим административним и судским делом. С обзиром дакле, на природу, садржину, циљеве и средства црквене власти у област чисто црквеног законодавства спада пре свега:

Учење о вери и моралу. Свако мешање државне или друге које не црквене власти у ову област не може се замислити без нарушења граница и без насртаја на природу Цркве; значи — оно би било незаконито. Први резултати из овог правила биће ови: право састављања и утврђивања симболичких књига припада само Цркви; црквено беседништво, његов правац, време, место — спада такође у црквено законодавство; религиозно - догматички односи господареће Цркве у држави према другим верским учењима, услови за примање чланова из других верских заједница — припада искључиво Цркви; и на послетку, питања о јересима и расколу спадају такође у црквено законодавство, јер само се Црква може признати за компетентну при решавању спорова о правилности или неправилности извесног мишлења у погледу вере.

Неке канонисте приписују црквеној власти и право цензуре у ужем смислу т. ј. оцену свију списа с црквено-догматичног и моралног гледишта, према којој се извесне књиге могу сасвим забранити за читање. Но то се показује као неостварљиво. Ето нам најбољег примера у римокатоличкој цркви, која је принуђена да се ограничи на забрану читања само оних књига, које су унете у тако звани „*index*“.¹⁾ У осталом, кад свет-

1) Први *index librorum prohibitorum* био је састављен и објављен по наредби папе Павла IV. 1557. године. Fessler, „*Censur und Index*“ 1858 стр. 153.

ски списи заиста прете опасношћу у погледу вере и морала, онда, без сумње, мора се енергично заузети и Црква и држава да стану на пут њиховом распрострањању, јер ни држава не може равнодушно гледати на изопачавање принципа вере и морала својих поданика, кад се зна, да од тога зависи и њен опстанак и њена будућност. Што се тиче специјално богословских књига, — морају се разликовати две категорије, и то, једне, које су званичне природе, и друге, које су резултат личног убеђења појединаца. Право издавања првих — припада Цркви,¹⁾ а за друге — она је у праву да их опрвргава.

Богослужење, св. тајне и све што се тиче црквених обреда. — спада исто тако у област чисто црквеног законодавства. Спољашни, видљиви облици богослужења стоје у тесној вези са суштином саме религије; у њима се оличава сама идеја. Према томе, никаква друга власт, осим надлежне црквене власти, нема права да се меша у уређење култа или црквеног богослужења. Но стварна примена овог принципа наилази на приличне тешкоће. Црквено богослужење није нешто скривено, оно је друштвене природе и има утицаја шта више и на економски живот поданика, јер за своје издржавање захтева од њих извесну материјалну помоћ. Из тога узрока црквено богослужење улази у државни живот тако дубоко, да мешање државе у овом питању не само да је праведно, но је у исто време неминовно. По себи се разуме, да се ово мешање државе не оснива на компетентности њеној у погледу признавања овог или оног култа, који би од њих више одговарао унутрашњој природи религије, но на томе, што је држава заинтересована питањем о последицама, које би се могле појавити у друштвеном животу услед овог или оног положаја самог култа. Поред тога, државни интереси, који служе као главни мотив мешања државе и уређења црквеног култа у више прилика подударaju се с

1) Код нас у Србији још 1863. године Сбр. 49 Сабор Архиепископски прописао је за тако званог духовног цензора ова правила: „1., да има тачно пази на прописану правилност словенског језика, не допуштајући никакве измене у том; 2., да строго мотри на то, да се ничим не повреди смисао православне науке и 3., да о свему што му се за печатање поднесе, дужан буде извештавати г. Митрополита и то с његовим благословом печатати.“

интересима Цркве. Држава, дакле, може имати утицаја на спољашњи развитак култа, но не може га она стварати или измењивати. Има једна околност, која по изгледу као да даје право држави да се још више умеша у ово питање, а то је, што је држава дужна да чува друштво од празноверица и да их као такве у народу забрањује. Но и у овој прилици мешање државе може се простирати само на спољашњу страну предмета, а не сме улазити у његову суштину, пошто Црква сама мора бити исто толико заинтересована као и држава искорењивањем свију злоупотреба у области вере и морала, и има и права и дужности да их отклања. На део државе у овој ствари остаје само извршавање одредаба црквених за оне случајеве, где Црква осећа потребу у спољашњим принудним мерама, које се свагда у рукама државе налазе.

Унутрашње уређење јерархије или преставништва управне власти црквене мора се такође уврстити у сферу чисто црквеног права. Састав јерархије, разни чиновни, узајамни односи ових чиновна — спада све у област црквеног законодавства. Основне законе у погледу науке о унутрашњој, духовној управи црквеној, исто тако као и оне о вери и св. тајнама, одредили су и утврдили на основи учења самог Основаоца Цркве најпре апостоли, а за тим васељенски сабори. Ти закони, као основни и васељенски морају бити свети за све и за сва времена, и служити за основицу, образац и границу и даљем црквеном законодавству (III. вас. 7; IV. вас. 1; трулски 1. 2; VII. васељ. 1.). С тога, у колико црквени закони у погледу овог питања, о јерархији, имају непроменљиви карактер и за саму Цркву, у толико је јасније, да свако мешање с друге стране у овом питању биће очевидан насртај на природу и суштину Цркве. Истина, примање виших јерархијских дужности свагда се врши са знањем и потврђењем државне власти, но на томе се само и ограничава њено мешање у јерархијско питање, а суштина права и у овом случају ипак не припада држави.

С питањима о дужностима јерархијским у тесној вези стоји друго једно питање, а то је: о васпитању свештеничких кандидата или клира. По принципу оно мора припадати Цркви; само се Црква може признати за

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

компетентну при решавању питања о спреми дотичног лица приликом давања извесног црквеног положаја. И где се васпитање свештеничких кандидата врши без државне помоћи — тамо, разуме се, не може бити ни говора о државном мешању. Но, где држава пружа средства и материјално потпомаже школовање будућих свештеника, тамо је, нема сумње, и она с Црквом не само подједнако у праву, но шта више и дужна, да врши надзор над њима и да води бригу о напретку и унапређењу њиховог образовања. Што се пак тиче избора и потврђења лица за *више* црквене положаје, то има много разлога, због којих се држави мора признати право учешћа и при избору и при потврђењу. Не само држава, но и цело друштво је заинтересовано питањем: коме ће се поверити и ко ће заузети неки виши положај у Цркви. Да и не говоримо већ о томе, што извесна лица заузимајући ове положаје могу чинити злоупотребу са својим правима, да њихов рад и правац може бити штетан по државне интересе, — да узмемо један простији случај, где обичан недостатак извесног знања, премда не баш специјалне природе, но које је потребно за отправљање виших дужности, неминуовно повлачи за собом штетне последице како за саму Цркву, тако и за државу. Због тога, лица, која би имала да заузму извесне *више* положаје у Цркви морају задобити санкцију државне власти. У осталом, за овај случај интереси националне Цркве потпуно се подударaju с интересима државе и обе оне, и Црква и држава, морају заједнички уложити своје старање за правилно решење овог питања.

Црквени суд над свештенослужитељима по дужностима њиховог положаја; суд за предмете чисто црквене природе над клиром и световњацима; право изрицања духовних казни, — све то у принципу припада чисто црквеној власти. Можда ни једна страна црквеног живота није претрпела толико промена, није долазила до најширих размера у извесна времена, нити је опет други пут бивала скучена до најужих граница, као ова. Црквено-судска власт у различна времена разних држава износи нам јасну слику ових промена, и све оне показују нам, да, у колико је, с једне стране, за Цркву штетно свако прекорачавање у туђу област, у

толико, с друге пак стране, не може се од ње одузимати оно, што јој по природи саме ствари припада. Црквени или духовни суд налази своју основу у Откривењу. С правног гледишта, ово се право Цркви не може спорити из оних истих разлога, из којих се признаје право и свакој јавној корпорацији на самостално уређење свог унутрашњег живота. Кад би се одрекло Цркви право да казни и чини употребу са својим духовним средствима, да уклања с положаја и одузима права скопчана с извесним положајем, — онда би живот Цркве био изложен потпуној самовољи њених чланова.

У принципу, дакле, право духовног суда Цркви сви признају; но на пракци се по неки пут јављају оваква питања: да ли би, на пример, у извесним приликама требало оставити држави право одобравања црквених казни? и да ли би опет, у случају неправилно изречених казни црквеног суда, требало допустити изјављивање незадовољства противу пресуде црквеног суда — државном суду¹⁾ (*jus recursus ab abusu*)? Што се тиче права одобравања црквених казни, то, при солидарним односима између Цркве и државе оно неминовно мора припадати држави у свима оним приликама, где се њен рад додирује с радом Цркве. Оно друго, право апелате, жели се дати држави ради тога, да би се као спречила злоупотреба од стране црквене власти; но што се овог права тиче, ваља имати на уму, да се оно не може усвојити без извесних ограничења. Истина, историја нам показује доста различних примера. Бивало је случајева да је грађански, државни суд ислеђивао злоупотребе Цркве исто тако, као и обратно т.ј. да је црквени суд ислеђивао злоупотребе државе. Но историја нам у исто време јасно показује још и то, да, кад год је црквена или државна власт покушавала извести то право до принципа, свагда су излазили жалосни резултати тог њиховог покушаја. Црквени суд има своје гаранције, његови спорови оснивају се на јасним и одређеним правилима, онима и ниже и више истанције

1) Овако уређење је се развило поглавито у Француској, а у данашње време нашло је примене с различним модификацијама и у другим државама. Hinschius, Allgemeine Darstellung der Verhältnisse von Staat und Kirche in Marquardsen's Handbuch des öffentlichen Rechts (Freiburg und Tübingen 1883) I. s. 204, 205, 321-324.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

своје, и сваком члану Цркве стоји на вољу, да у случају неправилне пресуде изјави жалбу вишем суду. С тога, изјављивање незадовољста државном суду против пресуде црквеног суда са свим је непотребно; оно би одузело сваку вредност постојећим у Цркви канонима. Осим тога, велики број предмета црквеног суда стоји у врло даљним односима према држави. По каквом би принципу, на пример, државна власт могла одређивати, да ли треба неко мишљење или нека установа да се огласи за јеретичку? Или, на основу чега би државна власт могла изрицати свој суд о изопачавању црквеног богослужења? и. т. д. Све су то таква питања о којима само Црква може решавати. Друга је ствар, ако Црква затражи од државе, те да и она осуди и казни овог или оног члана њеног, — онда, разуме се, може и дужна је држава да узме учешћа у суђењу Цркве, јер, у противном случају, не би било међу њима никакве солидарности у раду. На тај начин, дакле, црквено-судска власт, по природи својој, мора бити неприкосновена за државну власт.

У правном животу Цркве поред општих облика у којима се он оличава и који одговарају потребама свију чланова Цркве, има још и специјалних, особенитих облика, који служе за постизавање неких нарочитих циљева у смислу ревноснијег испуњавања учења црквеног као што су, на пример, разна црквена удружења, браства, дружења ради молитве и т. д. Пошто се све заједнице ове врсте јављају као дело савести и моралних убеђења, то, у колико оне раде само на постизавању и остварењу својих циљева, не излазећи из граница моралних дужности, у толико и њихов унутрашњи живот мора бити слободан од утицаја грађанске власти. Мало је теже питање о оним корпорацијама, основаним истина тако исто на моралним принципима, но које су добиле већ стално, једнолико уређење, као што је, на пример, наше калуђерство, које је између чланова Цркве подељених југе *divino* на два реда: јерархију и световњаке или просте чланове, историјским путем заузело место трећег реда. Има ли држава право да утиче при оснивању ових корпорација и да контролише извршивање њихових устава или је само Црква власна за ту ствар? У овом питању морају се разли-

ковати две стране, и то, спољашњи положај калуђерских заједница и њихов унутрашњи живот. Карактерну црту унутрашњег живота сачињава заветовање, да ће се испуњавати извесни религиозно-морални принципи, — ствар, која се тиче само савести. То не потпада под контролу државе, и правити сметње у том погледу онда, кад се смисао завета ни чим не показује штетан по друштво, значило би насртати на област савести. Према томе, дакле, калуђерство има потпуно право на самостално уређење свог унутрашњег живота, но само с тим, да се тај живот не коси ни с основним принципима морала, ни са законима државним. У том погледу, у колико се унутрашњег живота тиче, калуђерске заједнице су потчињене надзору Цркве, јер циљеви, које су оне себи у задатак ставиле нису ништа друго, до развитак општих циљева Цркве. Што се тиче пак спољашњег уређења ових заједница, то у томе, нема спора, може узимати учешћа и држава. Но, има ли држава право да стаје на пут калуђерству? При решавању овог питања мора се имати у виду, да егзистирање калуђерског реда не стоји у вези с догматима Цркве. Калуђерство је историјски производ црквеног живота и Црква не би изгубила ни једну своју битну особину и без калуђерства, јер знамо да је било време кад је Црква постојала и без калуђерства. Значи, дакле, да би оно могло и бити и не бити. Но, ваља имати на уму, да и ако не носи на себи карактер непосредно-божанског института, калуђерство је ипак постало важан елемент у животу црквеног друштва. У прво време оно је се јавило као преставник виших моралних идеала; оно је стекло било велико друштвено поверење и поштовање, па је Црква због тога почела поглавито у калуђерству тражити кандидате за више јерархијске положаје.¹⁾ По суштини својој институт калуђерства није

1) Овај обичај очуван је и до данас у нашој цркви, но то није још никаква гаранција да калуђерство за свагда мора остати на оној истој висини, на којој је било у прво време, нити је значило да је Црква обавезна била да врши избор за епископе и друге чланове више црквене јерархије само из броја калуђерских кандидата. У опште, као облик црквеног живота, који је изникло из личних духовних потреба и који је намењен на њихово задовољавање, калуђерство нити је било, нити ће бити тако безусловно потребан саставни део црквене организације и управе, као што је на пример, јерархија. Било је времена у животу Цркве, кад калуђерства није било; оно је искресло, привукло на се опште дивљење и поштовање, — и Црква је се

ништа друго, до особити начин живота, који се оснива на извршењу три извесна еванђелска савета (управо савета, необавезних прописа, а не заповести), које је Христос дао својим следбеницима и који се састоје: 1) у одрицању сваке врсте сопствености, 2) безженству и 3) безусловној послушности или одрицању од своје личне воље. И тамо, где калуђерство већ постоји, разуме се, у правом смислу ових еванђелских савета, — оно представља прогрес моралног духа, савршенство у моралном погледу и принцип, који лежи у основи самог калуђерства мора се потчињавати Цркви, а његов спољашњи развитак — држави.

Црква, у смислу друштва, чије чланове узајамно везују у једну целину хришћанске религиозне потребе, исто тако, као и у смислу нарочитог института, мора по вољи свога Основаоца непрекидно тежити остварењу својих задаћа, да прошири и утврди хришћански религиозни живот међу људима, па према томе и задовољавање потреба чланова заједнице и извршење црквених задаћа претпоставља безусловно и материјална средства, којима се осигурава и једно и друго. Црква мора, дакле, имати и своју имаовину и права власничка. Ако се с тим сложимо, онда на сваки начин, морамо признати Цркви и право да може употребљавати своју имаовину на своје циљеве. С тога, сва питања о томе, како се ова имаовина има употребљавати, ко има право да њоме располаже, — питања су чисто црквенога права. Држава би могла узети на се решавање ових питања само у том случају, кад би хришћанска Црква била каква државна установа и кад би се циљеви и средства државе и Цркве признали за идентичне појмове, што, без сумње, не може ни бити. Ако већ једном држава призна Цркву за јавну корпорацију и дозвољава да она као таква постоји, онда би држава противуречила и себи и правди кад би Цркву лишила права, да од својих чланова прикупља средства за свој опстанак. Држава

користила његовим силама ради циљева свога управљања. Но, разуме се Црква није могла ставити у потпуну зависност судбину једног безусловно потребног института, као што је јерархија, од реда и положаја, тако променљивог по својој природи, као што је калуђерство. Без калуђерства, кад би оно осиромашило по броју својих чланова, па би га чак и нестало сасвим, Црква не би престала бити Црква, а без јерархије она не може постојати.

међу тим задржава за се право надзора, да црквена сопственост не пређе стварну потребу црквених института, и ради обезбеђења друштвених интереса може у неколико ограничити правну подобност Цркве за стицање сопствености.

(Свршиће се)

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВА

од
ПАСКВАЛА ДЕЛ БУДИЧЕ

(Наставак)

§. 57.

Емфитевса и површничко право.

Емфитевса (*emphyteusis*, *jus emphyteuticum*), обрадба и обдржба, тежатба, најшире је стварно право на туђу ствар, тако широко, да се приближује својини. Емфитевса постоји кад се непокретно добро уступи некоме на вечно уживање или на дуже време, са обвезом, да га унапређује и да за њ плаћа годишњу кирију. По садржини је емфитевса сродна службености уживања, од које се у осталом разликује ширим правима која даје, а та су: трајност дозволе уживања, слободно располагање и право преноса актом међу живима или услед смрти, право прераде, трансформације земље но тако, да се она не упропаштава, и право откупа. Емфитевти, обраднику и обдржнику, тежаку, припада државина и уживање одвојено са свим од голе својине, а узима на се две главне обвезе: 1. да плаћа годишњу кирију и 2. да унапређује земљу. Својина тако ограничена остаје уступиоцу, цеденту и испољава се у праву на периодично признавање права, у праву на кирију и у евентуалном преношењу права на другог, ако уживалац емфитевсе не би испуњавао наведене обвезе. Међутим, тако право својине лако нестаје, пошто је емфитевти дато апсолутно право да земљу може откупити.

Са емфитевсом је слично *површничко, градбено право* (*jus superficies*), које се односи на све оно што се подиже над површином земље (*supra faciem soli*). По правном схватању ово се право може одвојити од земљишта на које се односи и постати предметом особеног уживања, по коме површник, град-

беник задобија пуно право, да може подизати зграде и садити на туђем земљишту, и уживати сваку другу ствар, која се на њему налази и то је право преношљиво.

Емфитевса је поникла у Риму из установе *agri vectigales*, па је проширена на земље општина и других корпорација и на царску имовину, одређену за крчење. Међутим у теорији се дуго двоумило, да ли је емфитевса давање под закуп или продаја. Препирка је престала после познате конституције (год. 476—484) цара Зенона, који је емфитевси хтео да утврди правну природу, одређујући је као стварно право *sui generis*, различно и од продаје и од давања под закуп. *Jus emphyteuticarium neque conductionis neque alienationis esse titulis addicendum, sed hoc ius tertium sit constitutum ab utriusque memoratorum contractuum societate seu similitudine separatum, conceptionem definitivonemque habere propriam et justum esse validumque contractum, etc.* (Cod. IV. 66. 1. cfr. Inst. III. 24. 3.

У Средњем Веку емфитевса се јавља у многобројним и разним концесијама уживања: прекарије, либела, закупа *ad meliorandum* и т. д., и више или мање измешана са феудалним односима доспела је до нашег века. Услед овог последњег, она је у неким земљама, као у Француској, нестала укидањем феудализма. У Италији је задржана, али са знатним разликама од емфитевсе римског права. Теорија о подели својине примењена на емфитевсу, по којој је уступиоцу приписиван *dominium directum*, непосредно господарство, а емфитевси *dominium utile*, посредно господарство, које се огледа у праву коришћења, употребе — теорија, која води свој порекло од Глосе, — и ако је данашња наука у опште одбацује, имала је при свем том, великог утицаја на садашњи облик ове установе. Њој ваља највише благодарити, што је право емфитевсе у италијанском законнику тако проширено (неограничено право откупа, увођење *jus protimiseos-a*, лаудемијума у случају отуђивања) да има италијанских писаца, који емфитевту сматрају за право сопственика (Filomusi—Guelfi, op. cit. §. 47) За историјски развитак емфитевсе испор. E. Lattes, *Studi storici sopra il contratto d'emfiteusi nelle sue relazioni col colonato*, Torino. 1868 и студију V. Simoncelli-a о економној основи и правном склону емфитевтичког, обрадничког уговора у *Archivio giurid.*, vol. XL и XLI, 1888.). Остаци емфитевсе налазе се у српском приватном праву у зак. о уређењу аграрних односа у ново-ослобођеним пределима од 3 фебр. 1880. Аустр. грађ. зак. §§. 1122—1124. В. још §. 705. срп. грађ. зак. и рударски зак.

Површинско, градбено право није добило одређеног места међу правима у италијанском законодавству, али из тога не треба закључити, да оно по њему правно не постоји. Наука се колеба између тога, да задржи површин-

ско, градбено право као *jus in re* (Laurent, Principes, VIII. n. 410; Chironi, Instit. I. §. 203. и Questioni di diritto civile стр. 117; Gianturco Instit. di dir. civ., § 52) или да га сматра као својину одвојену од својине земљишта (Aubry et Rau, Cours de droit civil, II § 223; Bianchi, цит. дело IX, стр. 280 и дела.; Filomusi. цит. дело § 47; Coviello, La superficie, у Archivio giuridico, XLIX, 1892. и даље). О градбеном праву говоре у српском праву § 280 грађ. зак. и уредба, која је наведена уз тај §., у аустр. грађ. зак. §§ 1125. 1147.

§ 58.

Право залогe.

Право залогe је стварно право на вредност туђе ствари за обезбеду каквог датог кредита. Док је за друга стварна права ствар предмет уживања, за ово је право она предмет само као вредности, па како се вредност остварује и преставаља ценом, то се право залогe своди на право на цену добијену продајом ствари. Залогa претпоставља обвезу, за коју је везана, у смеру да обезбеди њезиво извршење; она има дакле карактер узгредног, акцесорног права. Моћ обезбеде састоји се у томе, што се поверилац у случају, да се не одговори кредиту, може на основу свога стварног права задовољити, наплатити из цене залогe. Из овога видимо главну разлику између залогe и осталих стварних права, којима је предмет физичко уживање ствари; јер, док ова последња права својом применом остављају својину лицу коме она припада, дотле примена права залогe повлачи за собом престанак својине, пошто се до вредности заложеног предмета може доћи само кад се својина замени новцем¹⁾.

Право залогe на покретне ствари, према самој природи њиховој, захтева, да се њихова државина на повериоца пренесе; иначе би праву било одузето дејство. За непокретности то није потребно. Државина и употреба остају дужнику, чиме се повериочево право за вредност заложене непокретности ни најмање не штети, пошто је постојање терета потпуно утврђено и признато уважањем у *хипотекарне, интабулационе књиге*. Ово право обезбеде на непокретне ствари зове се *хипотека, интабулација*, а оно на покретне ствари са преласком државине на повериоца, зове се *залогa* у ужем смислу, или *ручна залогa*.

Како залогa, тако и хипотека, интабулација подједнако дају носиоцу првенственост на вредност ствари, али се разликују у

1) Bruns, цит. дело стр. 489.

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А
 В И Б Л И О Т Е К А

условима и начину извршења. Поверилац на залогу може да оствари своје право само ако је заложена ствар у његовим рукама; с тога он има право да задржи залогу до потпуног измирења дуга. Хипотекарни поверилац, међутим, утиче непосредно на оптерећену непокретност, противу кога било држаоца, не водећи никаква рачуна о томе, да оно можда и не припада више дужнику. Он има првенственост наплате не само према свима облигационим повериоцима, воћ и према хипотекарним повериоцима нижег степена; јер је код више хипотека на једну исту ствар, ред првенствености одређен принципом приоритета, старешинства по времену кад је постало право залог: *prior tempore petior est jure.*

У старом римском праву пакт, који је носио име *lex commissoria*, а по коме је поверилац по истеку обвезе постајао господаром заложене ствари, претварао је право на вредност ствари у евентуално право сопствености. Али овај је пакт укинуо Константин (Кодекс VIII., 35, 3). Такав уговор забрањен је у модерном праву. Тако у итал. грађ. законнику према чл. 1884 грађ. зак., у српском према § 843 грађ. зак. и у аустр. према §§. 1371. 1372 грађ. зак.

Основни појам права залог, као и разлика између залог у ужем смислу и хипотеке, припадају римском праву. Dig. XIII. 7. 9. §. 2: *Proprie pignus dicimus quod ad creditorem transit, hypothecam, cum non transit nec possessio ad creditorem.* Но, право хипотекарно, које је у првом реду јавна установа, било је врло непотпуно код Римљана, којима је недостајао публицитет, јавност уписивања, увођења у књиге. Новим, модерним увођењем хипотекарних књига могла су се остварити два битна услова ове установе, т. ј. *публицишеш*, јавност и *специјалишеш*, опредељеност хипотека, који обезбеђујући с једне стране право повериочево, с друге не стешњавају преко мере сопственичку моћ дужникову.

Осим права залог и *повласшеш*, *привилегије* могу повериоцу дати право првенствености наплате. Али оне су само својство, које припада извесним врстама кредита, а не неко засебно право (итал. грађ. зак. чл. 1952.).

Слична је залози *антихреза*, која се састоји у праву на вредност плодова једне земље, које поверилац присваја и одбија их било од интереса, било од позајмљеног капитала; али она не спада у категорију стварних права. О антихреси говори српско право у §. 318. грађ. зак., у опште, а аустр. грађ. зак. у §. 459. и §. 1372, само за покретне ствари.

II. Облигационо право.

§. 50.

Појам облигације.

Међусобна зависност у којој се људи налазе у друштвеном животу, услед које сваки долази у положај да својим радом помаже смерове и интересе других, у накнаду за рад којим други помажу његове смерове, створила је и облигацију, обвезу. Према разноликости људских потреба веома су различни и предмети обвезе, они се могу састојати у давању какве ствари или у каквом делању, чинењу, радњи у ужем смислу. Али у сваком случају ствар или делање, чинење, радња у ужем смислу треба да има економну, привредну вредност, иначе однос не би имао вредности за право¹⁾. С тога управо облигације улазе у имовинско право.

Облигација, обвеза је јуридикчка, правна спона, силом које је једно лице принуђено да врши извесну учинбу у корист другог лица.

У овој се дефиницији налазе главне особине облигационог, обвезног односа. Јер такав однос може понићи само између два лица, од којих има једно право, да захтева учинбу (поверилац, кредитор), а друго дужност, да је изврши (дужник). Поверилац је активни субјект, подмет обвезе, а дужник је пасивни. Захтев повориочев је чисто *лично* право, јер постоји и вреди само за повериоца. Право првога не садржи у себи никакву власт над личношћу другог, нити обвеза овога другог садржи какву потчињеност првome, као што би било код ропства: обојица су с правног гледишта једнаки, с том само разликом, што веза, коју је обвезаник својевољно примио на се, повлачи извесно привремено ограничење његове слободе у погледу извесних делања. Друго, обвеза је створена за то, да се испуни, а од испуњења произлази њезин престанак, разрешај (*solutio*). Она дакле садржи однос, који је по својој природи привремен, чиме се разликује од односа друге врсте, као што су на пр. породични односи, који су трајни. Најзад, баш ради обезбеде испуњења сваку обвезу прати акција, *шужба*: јуридикчко, правно средство, којим она задобија себи вредност пред судом.

1) У сувременој модерној науци тежи се, да се можда и сувише прошири појам облигације, обвезе, допуштајући, као што многи чине, да јој предмет може бити и радња, којој се не може одредити вредност новцем. Испор. Windscheid, цит. дело §. 250 т. 3. — У нешто ужем смислу Filomusi — Guelfi, Encicel. §. 53 п. 1.

Инст. III, 13: *Obligatio est juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura.* — *Paulus Dig. XLIV. 7, 3: Obligationum substantia non in eo consistit, ut aliquod corpus nostrum aut servitutem nostram faciat, sed ut alium nobis obstringat ad dandum aliquid vel faciendum vel praestandum.*

У предмету облигација, обвеза, као год и у породичном праву, појављује се јасно тесна веза права са моралом. И заиста, први основ обвезе налазимо у међусобном поверењу странака, и само у недостатку овога наступа правна принуда. Облигације, обвезе, дакле, претпостављају доста развијен морал, као земљиште повољно за њихово напредовање. Осим тога, треба приметити, да облигације, обвезе, које су противне моралу немају вредности ни у праву.

По акцији, тужби, обвезе се разликују на *грађанске* и *природне*. Ове последње су такве обвезе, које закон не признаје због неких недостатака, који им онемогућавају правно постојање, али иначе нису лишене сваког дејства. С тога се природне обвезе не могу мешати са чисто моралнима.

Испор. Savigni, Das Obligationenrecht Berlin 1851. I., §. 5—44 — Windscheid, цит. дело §. 287—289 — Arndts-Serafini, цит. дело, §. 217.

§. 60.

Извори обвезе.

Обвезе се по својој обилатости и различности не могу тачно поделити у одређене категорије, јер су уплетене у све друштвене односе и суделују у њиховом кретању; услед тога је по некад тешко одредити им посебну природу. Но ипак већина их произлази из ова два извора: из воље странака (*ex voluntate*), или из људске радње, из које се рађа обвеза као нужна последица (*ex re*). Првима су основ *уговори* (контракти), а другоме *кривиче* (деликти). Уз ове две врсте долази још једна врста обвеза што произлазе из односа и факата, који се по аналогiji могу уврстити у ред са контрактима и деликтима. То су тако звани: *шокоршњи уговори* (квази-контракти) и *шокоршње кривиче* (квази-деликти). Најпосле, друге неке обвезе, које не улазе ни у једну категорију, имају свој основ непосредно у закону. Тако имамо петоструку класификацију, која се међутим, са општег гледишта, може свести на простију форму. Ако узмемо, да осим уговорних (контрактуалних) обвеза све остале не потичу из акта воље, већ их непосредно или посредно одређује закон као последицу извесних личних поступака или

ОКОЛНОСТИ, онда се сви наведени извори лако своде на два, а ти су човечија воља и закон¹⁾.

Подела обвеза према изворима из којих су постале сасвим је римска — *Cajus, Dig. XLIV, 7. 1: Obligationes aut ex contractu nascuntur aut ex maleficio aut proprio quodam jure ex variis causarum figuris. — Varias figurarum causarum* управо и јесу квази-контракти и квази деликти (испор. *Inst. III, 13, §. 2*) — Итал. грађ. законик у чл. 1098 вели: обавезе проистичу из закона, контракта или квази-контракта, из кривице и токоршње кривице. Аустр. зак. даје дефиницију обвеза у §. 859. грађ. зак. Српски законодавац не даје једну општу дефиницију већ о уговорима говори у гл. 17. (§.§. 531. и д.), а о другим изворима обвеза у гл. 30 (§. 800 и д.).

§. 61.

Врсте обвеза.

Из начина постајања или из извесних својстава, која се односе на субјекте или на објекат или на саму облигаторну везу, постају разне врсте обвеза. Навешћемо најглавније:

1). У погледу на субјекте, обвеза је *просна*, ако постоји између само једног повериоца и само једног дужника; *сложена* је, ако има више поверилаца или дужника. Сложена се обвеза опет дели на *солидарну* и *несолидарну*. У првој субјекти стоје у таквом односу, да сваки од поверилаца може да полаже право на целину или се од сваког дужника може тражити целина (*obligatio plurium in solidum*). Солидарност је *активна*, ако се односи на право поверилаца, а *пасивна*, ако се односи на право дужника. Итал. грађ. зак. 1184 и 1201, аустр. грађ. зак. §.§. 888—896. Српски грађ. зак. §§. 543—545 и 831.

У другој, несолидарној, како повериоци тако и дужници могу имати права, односно могу бити обвезани само на онај део кредита или дуга, који свакоме од њих од општег дуга припада (*obligatio plurium pro parte*). Солидарност означава заједничку обвезу више учесника или пак више обвеза, које везује један и исти предмет; док је код несолидарне веза само спољашња, јер се дели на толико посебних обвеза колико има активних и пасивних субјеката.

2). По предмету се поглавито разликују обвезе у обвезе *давања* и обвезе *чињења* или *нечињења*, према томе, да ли се даје нека ствар или се врши нешто. Ствар треба да *постоји*

1) Gabba, цитирано дело, св. IV. стр. 196.

у садашњости или будућности, да је одређена, да има саобраћајну вредности; чињење или нечињење треба да је могуће, одређено, дозвољено. Разлика између ове две врсте обвеза, истиче се јасно у разним погледима; али нарочито у томе, што код обвеза давања поверилац може постићи да добије оно на шта има права било од обвезаника, било од његова последника или од трећег лица, докле се код обвеза, којима је предмет неко чињење или нечињење тражи, да га дужник лично изврши, а кад он то не учини, онда се оне претварају у право тражења накнаде штете.

Даље, обвеза је *неделива* ако се учинба не може природно или правно поделити према намери страна; *делива* је у противном случају, и најзад она је *алтернативна*, *бирљива*, кад су предмет две или више ствари понаособ, али тако, да дужник има да изврши само једну од њих. Итал. грађ. зак. 1177. Аустр. грађ. зак. говори о таквим обвезама у §. §. 906 и 907 и те одредбе биће меродавне и за српско право. В. још §. §. 543. 544 срп. грађ. зак. и §. §. 888 и 891. ауст. грађ. зак.

3). У погледу правне везе, обвезе се разликују на *условне*, *с роком* и *чисте*.

Услов (conditio) је будући и неодређен догађај, за који је везана обвеза. У погледу основа, услов се разликује *самоможан*, *постешташан*, ако зависи од воље једне стране, *случајан*, казуалан, ако зависи од неког случаја, *мешовит*, ако зависи нешто од воље уговорних страна, контрахената, а нешто од какве друге околности, као што су воља трећег лица или случај. У погледу на дејство, услов може бити *одложан*, *суспензиван* или *раскидан*, *ресолутиван*, према томе, да ли од његова остварења зависи постојање или непостојање, супстиненција или инсупстиненција правног дејства самог посла. Итал. грађ. зак. 1157—1159, српски грађ. зак. §. 546, аустр. грађ. зак. §. §. 897—900.

Рок је одређено време (*dies*) од кога зависи почетак или престанак правног дејства закљученог посла; зато разликујемо *почетан* или *одложан* рок (*dies a quo*) у првоме случају, од *завршног* или *раскидног* рока (*dies ad quem*) у другоме случају. Итал. грађ. зак. 1172—1176, српски грађ. зак. у §. 547. који одговара §. §. 902—904 аустр. грађ. зак.

Обвеза без услова и рока, зове се *чиста*¹⁾.

На овоме месту треба споменути разлику (и ако оспорену) римскога права, између *кореоалних* и просто *соли-*

¹⁾ Испор. Bellavite, Note illustrative e critiche al cod. civ. del Regno. Павова 1875. — Chironi, цит. дело II. §. §. 253—265.

дарних обвеза. Под првима се разумева једна једина обвеза са више заједничких учасника (*participes* или *rei*); сваки је од њих имао право или био обавезан на целину, јер је био само један основ и један предмет обвезе. Код друге, међутим, имало је више независних обвеза за један исти предмет. Ова разлика по форми не налази примене у данашњем праву, али у ствари оба типа, који се њима обележавају постоје и даље, јер, као што наглашује *Брунс*, они одговарају стварним односима живота а у италијанском се праву појављују у облику солидарних и недељивих обвеза; (испор. *Ribbentrop, Zur Lehre von den Correalobligationen, 1831. — Windscheid, §. 292* и даље. — *Brunns, у цитираној Холцендорфовој Енцикл. §. 17. стр. 496* и даље. — *Sohm, цит. дело §. 61. — Landucci, Le obbligazioni in solido secondo il diritto romano, Верона - Падова 1880, књ. I. — Прот.: *Alfredo Ascoli Sulle obbligazioni solidali у Studi e Documenti di Storia e Diritto, XI. Рим 1890.**

§. 62.

Дејство обвезе.

Прво и нормално дејство обвезе, које истиче из њезинога смера и намере страна, састоји се у испуњењу обвезе од стране дужника. Али, пошто је испуњење дело слободне воље, следује да, ако се оно не изврши или се неоправдано закасни, онда обавезник (дужник) одговара повериоцу за штету. Не испуњење у одређено време зове се *доцња (mora)*. Она претпоставља две ствари: да је дужник обавезан на непремано испуњење и да нема оправданог разлога за закасњење. Код обвеза без одређеног рока може наступити доцња *ex re* само после повериочева захтева или позива на плаћање; докле код обвеза са роком дужник долази у доцњу самим истеком рока (*dies interpellat pro homine*). Итал. грађ. зак. говори о томе у чл. 1223, аустр. грађ. зак. у §. §. 1417—1419, а српски у §. §. 887—889.

Правни појам штете у погледу имовине састоји се из два основа: први је стварно умањење имовине, које је претрпео поверилац (*damnum emergens*), други је непостигнути добитак (*lucrum cessans*). Накнада, међутим обухвата оба дела (*omne quod interest*), кад год је штета непосредна последица дужникова поступка, радње. Итал. грађ. зак. чл. 1227 и 1229, аустр. грађ. зак. §. §. 1293. 1323. 1324, српски грађ. зак. §. §. 800. 818. 819. 553. На накнаду штете своде се најпосле обвезе чињења или нечињења, јер природа предмета (објекта) у њима не трпи принуде; али је другаче код обвеза давања, где накнада штете не искључује по праву принудно извршење обвезе.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Штету услед закашњења или неизвршења могу одредити унапред саме стране у форми уговорне, конвенционалне казне: ово бива код обвеза са *казненом одредбом*. Итал. грађ. зак., чл. 1230; аустр. грађ. зак. §. §. 908—911, српски грађ. зак. §§. 550. 551. Овакав начин одређивања у напред ослобођава повериоца од доказивања претрпљене штете и изгубљеног добитка.

Нарочита форма накнаде, која се појављује у обвезама којима је предмет новац и његове замене јесте *интерес* (камата). Он представља вредност употребе самога новца, за одређено време. Итал. грађ. зак.¹⁾ чл. 1231, аустр. грађ. зак. §. 984, српски грађ. зак. §. 594.

Код имовинских обвеза појам накнаде штете има своју праву и непосредну примену; али код оних обвеза, у којима нема интереса имовине, као код телесних повреда, увреде части и т. д. примена је њезина само посредна и приближна. Но ипак било би погрешно мислити, да код ових обвеза није могуће оценити штету. За то, ма да се код поступака, који вређају морално и телесно делање не може дати таква накнада, која би уништила дејство повреде, није ипак без смисла давањем новчане накнаде (т. звана накнада за претрпљене болове и претрпљену срамоту), која пружа одговарајуће средство за ново делање или уживање. (Bruns, цит. дело 499).

§. 63.

Пренос обвезе.

У данашњем праву, у коме превлађује појам објективне суштине обвезе, допушта се активан и пасиван пренос обвезе, а да се при томе не мења однос обвезе. Може се мењати субјективна основа (елеменат) тиме, што ће првобитног повериоца или дужника, заменити друга личност, али обвеза у своме објективном постојању (егзистенцији) остаје непромењена. Ово бива код посебне сукцесије обвезе, која дејствује активно или пасивно, т. ј. као сукцесија кредита или као сукцесија дуга.

Прва се појављује у два облика: *замене, сурогације и уступања, цесије*. Замена, сурогација се остварује у корист онога који плати туђ дуг, да би ушао у права повериоца наспрам дужника. Итал. грађ. зак. чл. 1251—1254, аустр. грађ. зак. §. §. 1400—1409, срп. грађ. зак. §. §. 872—881. — Уступање, цесија је међутим кад поверилац своје право пренесе на другога, који

1) Испор. Forti, Dei danni e interessi (Trattati inediti di giurisprudenza Firenze 1864) стр. 601 и даље. — Schupfer, Il diritto delle obbligazioni, Padova 1868, стр. 29 и даље.

долази у његове односе према дужнику као нов поверилац. Уступање се врши без пристанка дужникова, пошто овај има дужност да испуни обвезу, а не и право, да је испуни само према једном одређеном лицу. Али се о извршеном преносу мора известити дужник, иначе би вредела исплата, ако би је он учинио првome повериоцу уступиоцу. Итал. грађ. зак. 1538—1548, аустр. грађ. зак. §.§. 1392—1399, српски грађ. зак. §.§. 864—871.

Пасивна сукцесија или сукцесија дуга је *кад неко прими шућ дуг*, чиме заменик узима према повериоцу и трећим лицима место првобитног дужника. За разлику од уступања кредита ова сукцесија важи тек по споразуму и пристанку повериоца, док за то није потребна воља првобитнога дужника.

Активна и пасивна делегација и експромисија захтевају престанак старе обвезе и постанак нове (пренов), за то оне не долазе у ред облика, који се односе на прави пренос саме обвезе¹⁾.

Преношење обвезе посебном сукцесијом није било познато римском праву, у коме је субјективна основа облигаторне везе јаче истицана, но што се данас чини. Пренос обвезе био је могућ универсалном сукцесијом, где наследник продужује лично право умрлога, и тиме наслеђује и његова примања (кредит) и дугове; у свима осталим случајевима замене (супституције) субјективна обвеза захтевала је пренов или просто заступање (репрезентацију). Тако је код уступања (цесије) прелазило на пријемника (цесионара) само вршење кредита, док је право истичало потпуно из личности првобитног повериоца. (Brunс цит. дело §. 64. стр. 513 и даље — Windscheid §. 329).

(Наставиће се)

1) Chironi, цит. дело II, §. 267—273.

РИМСКО МУНИЦИПАЛНО УРЕЂЕЊЕ

од

ЖАНА КАЛИНДЕРО

Превео: М. М. Станојевић

СУДИЈА КРАГУЈЕВАЧКОГ ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА

(Наставак)

ГЛАВА II

Муниципална администрација под царством до Константина.

Трећа периода муниципалне историје обележила је, од промулгације *lex Julia municipalis* (90 год. пре Хр.) епоху, у којој је муниципални режим у провинцијама достигао своје потпуно развиће. Народи Италије предузели су друштвени рат, да би приморали Рим да им да право грађанства. Но Римљани, пошто су угушили буну, увидели су да им је било немогуће оклевати дуже са овом концесијом. Прво су Латини, а по том, мало по мало, мноштво других вароши добиле наизменце *jus civitatis*¹⁾. Истина је: да је царство основано, и да је титула *civis romanus* изгубила, у сред општег ропства, свој сјај и величину.

Изједначење свију муниципија у један исти политички положај и уживање свих права, које је допуштала *civitas romana*, била је велика утеха за провинције, које су се могле надати, да ће наћи, било у царском ауторитету, било у сенату заштиту од насиља гувернера. Исто тако, ову епоху историја је обележила као једну од најплоднијих у напредовању провинција. Благодарећи слободи и стварној независности, која беше дата муниципијама у административном делокругу, трговина је узела велико развиће; благо сваке вароши рапидно је расло, могли су бити извршени велики јавни радови, и римски јарам изгледао је врло подношљив.

Међу тим је ово стање ствари претрпело при крају

1) О ширењу права грађанства прво у Италији, по том у провинцијама, види: Vilatte, *De propagatione civitatis Romanae*. Bonn 1870.; Grotenfeld, *Imperium Romanum tributim descriptum*, Hannover 1863.; Kubitschek, *De Romanorum tribuum origine ac propagatione*, Wien 1882.; A. W. Zumpt, *De propagatione civitatis Romanae*. (Studia Romana, p. 325—380).

првог столећа после Христа измене, које су имале у будућности кобне последице за муниципије.

Престоница беше остала под царевима горда варош, која је блистала чудом вештина и индустрије.

Нерон је запалио тесне и криве улице старог Рима, да би га покрио мраморним палатама. Живео Ромуло, који је сазидао Рим, говорило се тада, и живео Нерон, који га је изгорео.¹⁾ Најскромнија муниципија старала се да имитира престоници и прикаже као ова нову сјајност; у томе је било утркивања међу свима варошима; чак и ривалитет, при чему су заборављали на законе мудре економије. Вароши су правиле знатне зајмове да би отвориле широке путове и конструисале најлепше споменике; у овоме се долазило дотле, да је велики број био презадужен и у немогућности да одговара обвезама, а приходи од порезе почеше се теже прикупљати. Тако је било, кад часни и вешти администратор Трајан, да би сузбио ову опасност, установи *curatores rei publicae*.²⁾

Овим су се именом звали царски комесари, узети из еквестарског или сенаторског реда, који су имали мисију да прегледају стање буџета муниципија, колонија, да регулишу расходе, да одобравају и контролишу јавне радове. Плиније млађи и Дион Касије³⁾ одали су признање идеји, коју је Трајан инспирисао. Од њих знамо да се овај владалац, који је имао удела и у нај-

1) В. интересантну и научну књигу г. Гастона Боасије: *Promenades Archeologiques, Rome et Pompéi*, која резимује сва ископавања у Риму и Помпеји, која су вршили de Rossi, Rosa, Fiorelli, C. S. Visconti, Jordan, Helvig, Man, Nissen, а којим су, може се рећи, оживеле ове две вароши старог света. В. још Ch. Dezobry: *Rome au siècle d'Auguste. Voyage d'un Gaulois à Rome, à l'époque du règne d'Auguste et pendant une partie du règne de Tibère, accompagné d'une description de Rome, sous Auguste et sous Tibère*, 4. Volumes.

2.) Marquardt, *R. Staatsverwaltung*, II. p. 162. Mommsen, *R. Staatsrecht*, II. p. 1035.; De la Berge, *Essai sur Trajan*, p. 166.; Houdoy, *Droit municipal*, p. 441.; E. Degner: *Questiones de curatore rei publicae, pars prior* Hal. Sax. 1883. *Soi curatore delle città antiche* (Annali dell' Instit, 1851. p. 5—35); Edmond Labatut: *La Municipalité Romaine et les curatores Rei Publicae*; Henzen, *Ann. inst. arch. di Roma*, 1851. p. Zumpt, *Commentationes epig. t. I. p. 140. et s. Orelli. Inscr. 502. 3264. et. 4011.*; Léon Rénier, *Mélang. d'épigr.* p. 42.; Gruber, 7. 364. 392.; Henzen, *De tabula alimentaria Boebianorum*; Mispoulet цитирано дело t. II. p. 130.; Willems, *Droit Public Romain*. Kuhn *Die Städtische und bürgerliche Verfassung des römischen Reichs* (Leipzig, 1864. I. p. 40.) Camille Julian, *Les transformations politiques de l'Italie sous les Empereurs romains*, p. 91. et 92.

3) Plinius, *Paneg.* 26. и 27. Dion Cassius *L. LXVIII. 5.*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

мањим ситницама администрације¹⁾, брижљиво бавио са муниципијама и да је он ударио темељ доцнијој сили извесних вароши Италије.

Казали смо горе, да је једна од атрибуција ових царских комесара била у томе: да дају одобрење на предузимање јавних радова. Г. Лабати, по Гратеру и Орели-у, цитира један од најинтересантнијих записа, које имамо, и који нам показује, како су се декуриони трудили, да прибаве одобрење куратора, за конструисање једне сале за држање седница реда Augustales 113 год. после Хр.

Ево текста овог епиграфског споменика, каквог га је превео г. Егер, у његовој научној студији о Augustales-има: — — — — — „Везбинус, ослобођеник Трајанов, тражио је, да му држава да празно место поред портика Сулпицијске базилике, да ту направи једну салу за држање седница намењену Augustales-има, и декуриони, пошто су се сагласили, да му даду место, које је желео, једнодушно су пристали да се о томе пише Курнацијусу Косанусу, куратору. Присутни курији (долазе имена — — — — —

— — — — —) магистрати и декуриони Курнацијусу Косанусу, поздрав. Иде Августа, на тражење Ултијуса Везбинуса, састао се савет декуриона, од кога је овај тражио да му да једно празно место на углу портика базилике, обећавајући да ту подигне, у име државе, а према достојанству наше општине, једну салу за држање седница Augustales-а. Уз једнодушну благодарност то му је одобрено, а такође мило нам је да вам о томе пишемо молећи за ваше одобрење. Земљиште о коме је реч, не служи држави ни за што, и није ни од какве важности.

— — — — — Курнацијус Косанус магистратима и декурионима Серитским, поздрав. Дужан сам не само да одобрим намеру, коју сте ми изразили, већ и да честитам ономе, који хоће да припомогне сјају наше вароши. Одобравам ваш предлог не само као куратор,

1) В. за епоху Трајанову скорашње научно дело од Maurice Pellisson Rome sous Trajan, Religion, Administration, Lettres et Arts.

већ као кад бих био члан вашег реда; јер сличне примере треба изазивати најчаснијим одликовањима.

У Америји, у очи ида Септембра⁴.

Међу тим је овај лек, који се састојао у наименовању куратора, имао доцније кобне последице, у томе, што је наносио озбиљан удар аутономији муниципија¹⁾.

У почетку су *curatores rei publicae* одређивани изванредно и у одређеној мисији; но, доцније посташе стални; овај је преображај био потпун у почетку III. века после Христа.

У извесним провинцијама звање *curator rei publicae* мешало се са звањем *defensor civitatis*; претор Рима и Augusti у три келтијске Галије и *flamen perpetuus*, у већини провинција, имали су ову титулу уз титулу куратора.

Цар је постављао кураторе. Ово је звање у почетку поверавано вишим магистратима, послатим из Рима; но, доцније је резервисано за грађане, који су узимати из муниципија. Од Адријана до Марка Аврелија *curatores* бирани су између претора, а кад што баш и од *consulares*-а; до доласка Комодиног најчешће су узимати из реда витезова. Свака је варош могла имати само једног *curator*-а; но једно исто лице могло је бити у исти мах *curator* више вароши. Известан С. Мевијус био је, као што сведочи један натпис, *curator* свих вароши провинције Сицилије. Додаћемо да се ова дужност могла кумуловати са другим јавним звањима. Следствено, *curator* није могао бити приморан да седи у вароши, о којој је имао да се стара, но, ипак савет или сенат муниципије није имао право, да ма шта предузима док о томе не извести писмено куратора и не прибави његово одобрење. По својој природи звање *curator*-а било је привремено, и свршавало се чим је онај, који је исту вршио, испунио свој мандат.

У колико се установа *curator*-а генералисала, развијала се тако, да је скоро уништила атрибуције муниципалних магистрата; но, ова револуција, која је тре-

1) Међу француским и немачким писцима, који су се бавили *curatores*-има *reipublicae*, једини Fustel de Coulanges, у његовој историји политичких институција, 1. 2. 7. сматра наименовање ових куратора од стране владоца, не као удар слободи вароши, већ као благонаклоност, коју им је цар указивао у њиховом интересу.

бала са свим да уништи муниципалну аутономију, у корист крајне централизације, вршила се лагано.

Да видимо прво шта је била муниципија сутра дан по промулгацији *lex Julia municipalis*. Овај закон и неколико других, као закон Petronia, створили су општу конституцију муниципија и колонија; но, у осталом свака се варош управљала по својим сопственим законима.

У свакој вароши разликовале су се две врсте становника: грађани муниципије названи *municipes*, који су уживали *civitas romana* или *latinitus*, и странци настањени у муниципијама названи *incolae*.

Положај *municipes*-а давао је право на користи, због којих је тражен: грађанином муниципије постаје се рођењем, ослобођењем од ропства, или усвојењем од стране каквог *municipes*-а; натурализацију, прирођење — (*adlectio, receptio inter cives*) — могао је дозволити муниципални сенат¹⁾.

Што се тиче *incolae*, они су припадали под извесним одношајима муниципији, у којој су били настањени, а под другим, оној из које су по пореклу. Тако били су потчињени у исти мах локалним теретима места њиховог домицила и теретима места, из кога су по пореклу; учествовали су у праву гласања само у извесној мери, у колико су били *cives romani* или *cives latini*.

Римски су грађани могли прибавити муниципалне почасте, у муниципијама, у којима су имали свој домицил²⁾.

Терети су муниципални били тројаки: личне дажбине (*munera personalia*), стварне (*munera patrimonii*) и мешовите (*munera mixta*).³⁾

Грађани су се делили на три реда: декурионе, *Augustales*⁴⁾ и плебеје (*municipes coloni*).

1) Ulp. Dig. I. 1. pr. d. 1. § 2.; Dig. I. 1. 7. 17. § 18. et 22. §. 2.

2) Lex. Mul. c. 53. D. L. 1. 29. 4. 3. Lex Jul. gen. c. 93. et 103.

3) C. 1. II. № 1055. Dig. L. 4. 18. pr.

4) Willems, Droit Public Romain p. 532. et S; Mispoulet, напред поменуто дело. t. II. p. 140.—142. и 148; Egger, Recherches nouvelles sur l'histoire des institutions municipales chez les Romains et ses nouvelles observations sur les Augustales; dans la Revue archéologique, III. 635—648; 774—790; Gaston Boissier, La Religion Romaine, t. I. 180—188; Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines de Darameby et Saglio, au mot Augustales;

Сенат сваке муниципије био је састављен из реда декуриона; бројао је сто чланова. Ослобођеници из ропства нису могли бити чланови сената, но, ово искључење није се простирало на децу ослобођеника. *Municipes*, који су се занимали извесним професијама, и који су били обележени инфамијом, осуђени као недостојни, или су одсуствовали пет година, брисани су из листе декуриона.

Епиграфија нам показује какав је био састав муниципалног сената у Канузиуму 223. године по Хр.:

1. <i>Quinquennialicii</i> на броју	7.
2. <i>Allecti inter quinq</i> — —	4.
3. <i>II viralicii</i> — — — —	29.
4. <i>Aedilicii</i> — — — —	19.
5. <i>Quaestoricii</i> — — — —	9.
6. <i>Pedani</i> — — — —	32.

Свега 100.

Састав листе декуриона (*album decurionum*) припадао је једној врсти цензора II и IV *viri jure dicundo quinquennales*; ова је листа прављена сваке пете године. Нови су декуриони бирани између *municipes*-а, старих најмање 25 година и који су имали цензус од 100.000 сестерција. Стари муниципални магистрати фигурирали су на челу листе¹⁾. У декурионе су уписивани још: патрони муниципије, бирани између најодличнијих грађана вароши, или међу онима, који су имали највећег утицаја у Риму; они, који су заслуживали ову почаст због ванредних услуга, учињених муниципији, и *praetextati*. Ови су последњи били млади људи, испод 25 година, но, којима је било намењено да ступе у ред декуриона, било због богатства, било по рођењу, и који су заслуживали због добротинастава према муниципији да буду уписани на последње место декретом декуриона.

Naudet, De la Noblesse et des récompenses d'honneur chez les Romains. p. 102. et s.; E. Dejadins, Le culte des Divi et le culte de Rome de l'Auguste (Rev. de Philologie. III. p. 33—68) A. Bouché Lecleq, Manuel des Institutions Romaines. p. 551—561.; Victor Duruy, Formation d'une religion officielle dans l'Empire Romaine; J. Schmidt, De seviris Augustalibus. Hal. Sax. 1878. (Diss. Halens. b. p. 1—132) W. Henzen, Ueber die Augustalen (Zeitschr. f. Alterth, 1848. Nos. 63—65.); A. W. Zumpt, De Augustalibus commentatio epigraphica. Berol 1846.

1) Les Jul. Cen. c. 91. 105. 125; Lex Jul. mun. 1. 83. 86. 88. 137. Dig. L. 4. 8; Lex mal. c. 54.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Њихов је ранг био чисто почастан, јер до двадесет пете године нису имали право да дају мишљење у сенату.

Ред *Augustales* одговарао је еквестарском реду у Риму; његово порекло почиње под Августом. У почетку се састојао из колегије *sexviri* или *seviri*, који су имали дужност, да председавају при приношењу жртава, у част цареву, као и при јавним светковинама и играма. Било им је допуштено да могу потрошити извесну суму из муниципалне благајне. *Sexviri* су праћени двојицом ликтора; они су заседавали у суду.

Augustales је бирао муниципални сенат, међу урођеницима или ослобођеницима из ропства. Њихове су дужности биле годишње; но, разрешењем од исте, уписивани су у *seviraes Augustales*, и могли су по том прећи у ред декуриона. *Augustalitas* могао је подарити сам сенат и онима, који нису били наименовани за *seviratus-a*.

Augustalitas био је толико терет, као и почаст; *Augustales* су били дужни припомагати муниципалној благајни при свечаностима и годишњим играма приређиваним божанствима царства. Те су почести толико упропашћавале, да је један исти грађанин ретко могао два пут узастопце вршити *Augustalitas*. Међу тим синовима ослобођеника ту су налазили прву степеницу, помоћу које су могли доцније ступити у декурионат.

Народ је имао удела у власти само у комицијама, у којима је бирао годишње муниципалне магистрате и то: II и IV *viri jure dicundo*.

Муниципије су биле подељене на курије или трибе.

Кад што су се комиције скупљале да одобре молбе упућене сенату, или да одобре сенатус-конзулт, којим се давале ванредне почести извесним лицима. Но, о најважнијим општинским пословима решавао је једино сенат. Тако он је давао овлашћење II или IV *viri jure dicundo* да оружја грађане за одбрану муниципалне територије; одређивао време за светковање религиозних светковина; уређивао полицију при играма и преставама. Контрола над финансијама њему је припадала; он је сам давао одобрење за трошкове и исплату дужних сума; он је постављао *augustales* и давао извесне

почасти или извесна достојанства; декретирао дажбине кулука и одобравао експропријацију за јавну потребу; одређивао делегате (*legati*), који су имали званичну мисију; постављао званичне лекаре, јавне професоре граматике, реторике или финансије, и утврђивао њихову плату; најзад, разматрао, као апелациони суд, осуде на новчану казну, коју су изрицали муниципални магистрати¹⁾.

Муниципални су магистрати били дужни, под страхом од новчане казне, да се управљају према одлукама сената.

Ови су магистрати били годишњи; могли су бити изабрати само, ако су испунили прописне услове за ступање у декурионат; *lex Julia municipalis* тражила је за вршење муниципалних звања старост од 30 година; доцније је ова мера спуштена на 25 година. По разрешењу од ове дужности, могли су бити поновно изабрати. Ако не би било довољно кандидата, — а то се догађало често, кад изнурено и руинисано царство није било у могућности, да смањи прекомерне дажбине, — председник комиција попуњавао их је званично. Онај, који је тако био одређен, није се могао курталисати овог терета и почаста, бар док сам не нађе другог кандидата, који би се примио.

Кандидати, који су према дужности, за коју су се јављали, имали да рукују са муниципалним приходима, били су дужни да, пре вотума, даду јемство.

По избору, а пре објаве вотума, изабрани магистрати полажу заклетву на муниципални закон.

(Наставиће се)

1) Lex. mal. c. 62. 63. 64. 66. 67. 68. Lex. Jul. Gen. 65. 69. 80. 92. 95. 98. 99. 100. 103. 126. 128. 131. Dig. L. 3. 1. 2. Dig. L. 9. Dig. L. XXVII 1. 6. § 2—4. § 6—8. L. 9. 1. 4. § 2.

ИЗ СУДНИЦЕ

XXV.

И при решавању о стављању оптуженика под суд за дело клевете, суд треба да цени, да ли је оптужени доказао истинитост клеветничких навода.

(Одлука оште седнице Касац. Суда).

Ј. Ч. тужио је суду уредника листа „Срп. Завет“ и писца чланка: „На 20 година робије“ у 207. броју истог листа, што му је нанесена клевета и увреда у изразима: „Исто тако догле иследна власт нити је што знала нити чула за газда Р. одлазак до Крајева, те да се тамо састане са Ј. Ч., који се бави претурањем људи преко наше границе у Туреку“ и т. д.

Првост. суд за вар. Београд позове на одговор писца инкрим. чланка. Овај поднесе суду Бр. 254. „Српсквх Новина“, у којим је штампана пресуда по кривици Р. доказујући истинитост инкрим. навода. Суд решењем својим од 6. Марта 1899. № 5259 нађе, да дело увреде не постоји, а истинитост клеветничких израза доказана је, с тога одлучи, да се оптужени не стављају под суд.

По жалби заступника прив. тужиоца Касац. Суд примедбама свог Ш. одељ. поништио је решење првост. суда из ових разлога:

„Погрешно је суд у овом решењу дао своју оцену о томе, да ли су окривљени доказали у смислу §. 211. крив. зак. истинитост инкрим. навода и на основу тога ослободио окривљене стављања под суд, кад овој оцени судској по закону има места тек после свршеног претреса, када је кривица потпуно извиђена, а у овоме случају суд је имао да реши само то питање, има ли услова прописаних у §. 161. крив. суде. пост. да се окривљени ставе под суд или нема“.

Првост. суд не усвајајући примедбе дао је писмом својим од 24. марта ов. год. Бр. 6897 ове противразлоге:

„У овим примедбама Касац. Суд налази, да приликом решавања о стављању оптуженика под суд за дело клевете, првост. суд не може да се упушта у оцену тога: да ли је и у колико оптужени доказао истинитост клеветничких израза, наводећи, како то има да цени тек на претресу, кад се дело потпуно иследи, а приликом решавања о стављању под суд има да реши само то питање: има ли услова прописаних у §. 161. к. с. п. да се окривљени ставе под суд или нема.

„Међутим по тач. 1. §. 161. к. с. п. суд при решавању о стављању под суд, на првом месту има да цени, да ли је дело за које се неко тужи у опште *казнимо по закону*. У овом случају суд је тако и урадио: оценио је изразе који су као клеветнички означени, као и доказе које су оптужени поднели и према §. 211. крив. зак. нашао, да изрази *нису казним*, јер је истинитост њихова доказана. Дакле, ценећи *основ*, који искључује казнимост, суд је ценио постојање или непостојање дела клевете, а то му је горњим прописом законским, који говори шта суд има да ради при решавању о стављању под суд, и стављено у дужност.

„Ово је суд могао урадити у овом случају у толико пре, што је истинитост инкрим. израза доказана извршном судском пресудом штампаном у „Срп. Новинама“, дакле, доказом који се не може ни на претресу ничим изменити, какав би се случај можда могао предпоставити, да је истинитост израза доказана сведоџбом сведока.

„У осталом оваква је практика судска и до сада била, и одобравана Касац. Судом, за доказ чега служи одлука I. одељ. Касац. Суда од 15. марта 1899. № 2395“.

Општа седница Касац. Суда одлуком својом од 27. марта 1899. Бр. 2963 одобрила је противразлоге првост. суда, а примедбе свога III. одељ. одбацила.

Саопштио
Марко Н. Новаковић.

XXVI

Уговор о продаји и куповини вреди, и ако приликом прављења уговора није опредељена цена.

Тужилац Јован у тужби и на рочиштима навео је, да је од Петра Р., бив. млинара из Колара, купио једну ⁶ливаду са кућним плацем и кућом за 660 динара и од ове му суме дао 240 динара, а ресто 420 динара да му да, кад му Петар изда тапију судом потврђену. Но Петар је после овог закљученог уговора између њих, некуд отумарао па и умро, те тако ни до данас није добио тапију од купљеног имања, које му је Петар после уговора дао на уживање, а које се и данас налази у његовој државини.

С тога је тужио масу Петрову и тражио да је суд осуди, да му од спорног имања тапију изда, када ће и он рест куповне цене маси да положи.

Поднео је решење старатељ. судије, којим је упућен да води парницу противу масе за издање тапије; а за доказ да је

овакав уговор о продаји и куповини учинио са пок. Петром, поднео је оригиналну признаницу, по којој је и дао пок. Петру 240 дин. на име куповне цене, обећавајући уз то још положити и допуну клетву, — а да је признаницу о којој је реч, сам написао пок. Петар, то је утврђено и вештачењем чињеним пред самим судом.

Тужена страна на рочишту је навела, да поднета признаница не може да служи као доказ о уговору продаје и куповине, пошто цене као битног елемента за овакав уговор нема; те по томе тужилач. страни не може се досудити ни допуна клетва.

Првостепени је суд узео, да је за постојање уговора продаје и куповине потребно, да су уговорачи тачно утврдили цену ствари, која предмет уговора представља и која продавцу као еквивалент за продато добро служи, пошто по §. 646. грађ. зак. без опредељене цене не може ни продаје бити. Ова одредба законска је последица самог појма овог уговора, јер се он по §. 641. грађ. зак. представља као теретан уговор, којим се каква ствар за одређену суму новаца, коју цена њена представља, другоме уступа, а по §. 642. гр. зак. одмах се сматра за закључен, чим се уговорачи за ствар погоде и цену утврде.

Тужилац у овом спору постојање уговора о куповини спорног имања утврђује квитом продавца пок. Петра од 12. Јула 1884. чију су истинитост одређени вештаци у смислу §. 246. и §. 248. грађ. судс. пост. утврдили, *из које се не види*, да је цена продатом имању у овој квити одређена, пошто се у њој утврђује само пријем извесне суме новца на рачун продатог имања, а не казује се и колика је та цена, за коју је спорно имање продато. Па како тужилац постојање одређене цене ничим другим не утврђује, има се сматрати да опредељене цене нема и да зато и уговор о куповини и продаји спорног имања по §. 646. грађ. зак. и не постоји.

Наводу тужиоачеве стране, да поред поднете квите положи допуну клетву за утврђивање својих навода, нема места, пошто овој квити оскудева битан услов, који ништавност самог уговора о продаји чини, због чега поднета квита и не представља никакав доказ за важност самог уговора, па се зато тужиоачево тражење и није до велике вероватности довело, да би се допуном заклетвом у смислу §. 291. грађ. судс. пост. имало утврђивати.

Непотпуност пак саме квите у погледу на одређивање цене не може се допуњавати допуном заклетвом од стране тужиоца

као купца, пошто право да одреди цену по §. 647. грађ. зак. припада продавцу чија је ствар, и тек пристанком купца на ону учену, коју продавац одреди, сматра се да је цена утврђена, §. 642. крађ. зак.

Поднето општинско уверење о државини спорног имања и плаћање порезе без вредности су у овом спору, јер уговор о куповини имања, као основ државни, није ничим утврђен.

Па како тужилац других доказа за утврђивање уговора о куповини спорног имања није поднео, то му је и тражење остало недоказано, па је на основу изложеног првост. јагодин. суд пресудом својом од 14. IV. 1898 № 6261 тужиоца Јована одбио од тражења издања тапије као недоказаног, коју је пресуду и Апелац. Суд 28. X. 1898 № 3763 одобрио.

Касац. Суд примедбама свога III. одељења од 3. фебруара 1899. Бр. 853. уништио је пресуду Апелац. Суда са разлога:

Апелациони Суд одобравајући пресуду првост. суда пропустио је, да стање ствари и поднесене доказе у овом спору пени у правом смислу и онако, како исти гласе, §. 30б. грађ. пост.

Кад се уступањем (предајом) имања купцу и примањем отплате уговорене цене, према доказима у тужби, приступило извршењу уговора продаје и куповине у смислу §.§. 651. и 652. грађ. зак., онда је суд неумесно упустио се у оцењивање постојања тога уговора, јер последице, које се односе на извршење његово, дају несумњивог доказа о самом постојању.

Према томе суд је био упућен да сведе разлоге своје и пресуђење на коначно извршење уговора о продаји и куповини, у колико би нашао да томе има места према §. 547. грађ. зак.

Квита продавца имања у тужби, чија је истинитост утврђена и вештачком оценом, представља не само пријем отплате погођене цене, него обележава и продато имање: кућу у селу Главинцима, као што се из исте види.

Кад дакле уговор стоји, онда је законска предпоставка, да је и цена од стране продавчеве била опредељена према §. 647. грађ. зак. Неумесно је, дакле, извођење непостојања уговора са неопредељене цене, јер после свршене погодбе, а по §. 642 грађ. зак. има права и сам купац да ту цену каже, што је у овом случају тужилац у тужби и учинио. Ова је цена у толико вероватнија, што се вештачком оценом вредност спорног имања своди на мању цифру. Продавца сад нема да ту цену порекне, а она не мора бити свагда утврђена написмено, пошто по §. 540. грађ. зак. уговор може бити и усмен.

Апелацио. Суд усвојивши ове примедбе Касац. Суда узео је, да је тужилац поднетом квитом довео своје тражење до велике вероватности и пресудио је (П. Одељ. 13. П. 1899. № 589), да се тужилац закуне, да је са пок. Петром закључио уговор о продаји и куповини спорног имања, па ако се закуне, да му маса изда тапију од спорног имања, у року од један месец дана, а тужилац да маси положи рест куповне цене у 420 дин., а ако се не закуне, да се одбије од тражења.*)

Ту је пресуду оснажио и Касац. Суд у своје трећем одељењу од 6. IV. 1899. № 3279.

Саопштио

М. Ђ. Миловаковић

Секр. Апел. Суда

ОДЛУКЕ СТРАНИХ СУДОВА

I.

По трговачком обичају издавалац чека одговора легитимираним имаоцу чека по самој исправи за исплату означене суме. Тежња да чек буде сретство исплате није до сад узакоњено у многим државама. Ни сам нов грађански и трговачки закон у Немачкој није у томе изменио ствар. Према томе чек је само упутница издаваочева на адресанта за исплату одређене суме новаца лицу, које има новац да прими, али није никаква обвеза издаваочева.

Одлука Апелационога Суда у Хамбургу од 27. Октобра 1897. Бр. 223.

II.

Солидарност меничне обвезе има ту последицу, да поравнање, које се закључи са једним меничним обвезником, не иде у корист и осталих. Изузеће од тога правила чини случај, кад се један део меничне тражбине рабатира акцептанту, кад се с њиме дуг уређује, јер у том случају равнање иде у корист и осталих меничних обвезника.

Одлука угарског Највишег Суда. Бр. 313, 1899.

*) Не можемо се сложити с овом пресудом из два разлога, прво: што цена при куповини и продаји мора бити утврђена (§§. 642. 646. и 647. грађ. зак.), и друго: што донуној заклетви (по §. 291. грађ. суде. пост.) има места само код непотпуног доказа сведоцима, а не и код исправа.

Уредн.

III.

Разлика између фабричког и ручног рада, која се само у појединим случајевима утврдити може, односи се на начин обрта, при чему је од значаја степен, до кога је подела рада извршена и машински обрт изведен, а није меродавна количина обрта.

Одлука казн. одељ. Апелационога Суда у Хамбургу од 16. Децембра 1897. Бр. 95.

IV.

При осуди једнога влаковође због царинског преступа, осуђен је железнички фискус, да одговара за трошкове, ако се од влаковође не би могли наплатити. По жалби железничке управе, поништена је дотична пресуда односно одговорности за трошкове, јер железнички фискус не може бити одговоран судском фискусу. Фискус је један, недељив. Субсидиарна одговорност има само онда значаја, кад се односи на разна лица.

Одлука немачког Највишег Суда од 29. XI. 1898. Бр. 3289.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ

Prins Adolphe, Science pénale et droit positif, Bruxelles (Bruylant — Christophe) et Paris (A. Marescq ainé) 1899 gr. 8, XXXVIII, 589.

Још поодавно — год. 1887. у *Браничу* — ми смо имали прилике да на један рад („*Criminalité et Repression, Essai de Science pénale*) овога писца скренемо пажњу наших читалаца. Тада је и познати немачки криминалиста Фр. Лист написао читаву расправу о тој Принчевој књизи и нарочито је истакао пред немачким стручњацима.

Од тога времена је наш уважени пријатељ, који у Брислу с катедре Кривичнога Права на свеучилишту спаја службу главног надзорника белгијских казних завода, написао више изврених расправа. Међу овима епохално дело, које је год. 1895. изашло под насловом *L'organisation de la Liberté et le Devoir Social* (Bruxelles Falk et Cie) и ускоро преведено на немачки и друге језике. Уз то је он с поменутиим Ф. Листом, Фан

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Хамелом (из Амстердама) и другим колегама основао год. 1888. *Union Internationale du Droit Pénal*, коме друштву непрестано стоји на челу са своја два стара друга.

Ко познаје напредне тежње овога друштва, за тога Принчеве основне мисли неће бити никаква тајна. Дело, које је пред нама, и које је писац наменио на првом месту својим ученицима, заслужује много пространију пажњу, и оно је већ до данас успело, да се о њему говори далеко изван граница француског језика. Ми смо мислили, да ћемо најбоље читаоце овога листа упознати с њиме, ако пустимо да им га представи сам његов писац. У ту сврху превео је г. В. Огњеновић његов предговор, који овде дословно пуштамо.

„У овој књизи која је плод универзитетских предавања и намењена тој сврси, покушао сам да сложим основе позитивног модерног кривичног права онако како је изложено у законима са основима кривичне теорије, која је потекла из савременог научног покрета, који је изменио погодбе кажњења.

Кад би се данас израдио казнени закон и увео систем репресивни, они би се без сумње разликовали од закона и начина кажњења који данас постоје; ја појимам тешкоће и неизбежне недостатке покушаја спајања, између двеју страна тако нескладних, као што су данашње казнено законодавство о кривичном праву и наука. Али, овај је покушај потребан: није могуће данас друге учити кривичном праву, а не користити се моћним полетом савремене науке. У толико је мање могуће излагати нова учења а не показати њихове везе са позитивним правом и отуда извести последице у погледу практичних реформа.

Промене које се чине у осталом ни мало не изненађују: у свима важним стопама историје, у Средњем Веку, као и у периоди препорођаја, у доба Револуције као и за време Царства, постојао је један исти појав и законодавство се мењаше према општим смеровима цивилизације.

Криминалогија је оно што је као одблесак тадањи из основа потресао крај нашег века и уздрмао основе Кривичног Права.

Доиста, у једном друштву као што је наше (западно), чија је моћ економна, политичка и социјална достигла висок ступањ

развића, у коме једновремено имају народне масе толико жеља и толико незајажљивих потреба, и у коме је поникла философија несвесности, природно је да наука о Кривичном Праву узима други правац, на супрот оном који заузимаше у једном друштву младом, оптимистичном и аристократском, које познаваше само философију и појезију слободе, и навикнуто да слави слободно лице као једино мерило етварности и центра ва-сељене.

Човек би се ипак јако преварио о значају изучавања Криминалне Социологије, ако би уобразио, да се њоме доспело до уништења слободе и индивидуалности и до апсорбовања злочина болешћу, а свести нагоном.

На пољу односа капитала и рада, социалне студије могле су бити понекад рђаво схваћене или рђаво извођене; али, оне су ипак имале крајњи резултат, да се боље упознају раденици и погодбе под којима они имају да упражњавају своју слободу и умноже средства за проширење личног самоопредељења.

Исто тако и на пољу Кривичног Права, проучавања кривичне Антропологије и Социологије могла су бити понекад рђаво руковођена или рђаво тумачена; при свем томе, ове су науке припомogle да боље упознамо преступника, и погодбе под којима се зачиње и развија његова воља; та проучавања показују нам начин, на који се та воља образује као и начин, да се бранимо против ње кад то буде потребно.

Да би се прекопала земља, не чупа се биљка; да би се испитала воља, њена природа, погодбе под којима се она креће, не потреса се вера човечанства у суверену моћ воље; не ништи се идеја да се човек моралише и подигне у колико се ослобађа тираније својих прохтева и где се његово *ја* истиче јасније и са што више снаге над тромом и амoфном масом, на основу нејасне и тамне несвесности песимизма и фаталности.

Али, ако нећемо да кидамо са традиционалним идеалом моралне слободе, у који се свет навикао да верује и који сачињава, после свега, најмоћнији извор добра и неодољив полет ентузијазма и радње, радови модерне школе ипак су имали одређених последица.

Они показују да су законодавци у почетку овог века били задахнути великим тежњама тражећи савршенство у правцу којим су ишли да га постигну. Кривично Право је наука у суштини релативна. Оно преставља скуп практичних мера употребљених од стране државне ради одржања јавног поретка. Оно одступа од ове основице, кад има да се ослони једино на

апсолутни основ слободне воље и на апсолутан тип савршена човека чија се воља сама собом одређује.

У свету таквом, какав он у ствари и постоји, постоји само релативна слобода и релативна одговорност. Човек је сложено биће, он није никад ни апсолутно слободан ни апсолутно потчињен. Ако је у философији биће апсолутно слободно и одговорно идеални циљ коме треба и морамо да тежимо, у Кривичном Праву не може се одредити полазна тачка, и баш зато класично репресивно право налази на неотклоњиве тешкоће.

Пре свега, ако социална одбрана садржи одговорност, безбројни фактори који утичу на одговорност уједно утичу и на одлуку да ублаже и ослабе, и благост постаје правило у погледу оних чија сумњива природа захтева најодлучније мере.

Најпосле, ако законодавац сматра потпуну одговорност као једини критеријум кажњивости, улога судчева састоји се у томе да одреди количину одговорности која се налази у преступу и количину кажњивости која њој одговара. Он мора утврдити неку врсту паралелности између смањивања одговорности, полазећи од потпуне одговорности ка потпуној неодговорности, и полазећи од потпуне казне ка смањивању кажњивости и ослобођењу. И на тај начин постиже сразмеру између величине казне и величине одговорности.

Ова упоредност лажна је. Смањење одговорности може бити у исто време кад и увећавање опасности по друштво и обрнуто може бити мала опасност по друштво са увеличаном одговорности. Умно болестан, чија је воља поремећена, може задати основане бојазни друштву; нормалан преступник чија је воља јака, задаје најмање неспокојства поштеним људима.

Количина одговорности није дакле права мера јачине друштвене одбране. Овај проблем посматран са свог новог гледишта може се на следећи начин преставити: Важно је, не мерити и рачунати количину одговорности или воље кривчеве која се замишља у понашању кривчевом, него добро испитати и одредити конкретно својство ове одговорности т. ј. праву природу кривчеве воље.

Према томе у колико она буде више или мање против друштва или сумњива, у толико ће она захтевати противне мере више или мање озбиљне. После квантитативне оцене воље долази квалитативна; квантитативном утврђењу казне, квалитативни избор начина социалне одбране који стоји на супрот делкту. У овом погледу, основно разликовање, у место да буде просто разликовање у погледу трајања једноставне казне, на-

стаје нарочито разликовање у примени разних средстава социјалне одбране која је законодавац ставио судији на расположење. Ова средства биће, према случајевима, средства чисто репресивна, средства заштитна или средства мешовита којима се може дати име заштитна друштвена средства.

Неће бити излишно да се напомене, да се тим мења појам саме казне; у току једног дела овог века, дошта, веровало се, неком врстом чудновате и упорне обмане, да усавршавање и ублаживање казне проузрокују усавршавање и ублажење обичаја и да се човек поправља у пропорцији у којој се поправљаше казнионице. Дуго искуство учи нас данас, и ако осећаји алтруистички и хуманитарни имају увек свој основ и треба да постоје наспрам кривца, за то је не мање истинито да блага милосрђа и добротина, којима друштво располаже, треба утрошити пре пада, а да су превентивни друштвени закони много бољи у борби против кривца него најбољи репресивни закони.

Искуство нас учи тако исто, да није једино природа казне која утиче на човека; човечија природа треба, на против, да прописује законодавцу начин кажњења, који је најподеснији да се постигне жељени циљ.

Криминалогија је изменила још и на осталим тачкама данашње идеје. Има два начина да се појме погодбе вршења кривичне правде. Животна је драма сложена, покретна, променљива; закон је једноставан, крт, некретан, непомичан. Искључиви култус формалног права, претерано поштовање позитивних закона, може угушити осећаје једнакости и широко разумевање стварности. Кривичне судије, које се ограничавају и повлаче на тумачење суштинских правних формула, удаљују се од светског живота. Судови који примењују просто ове формуле на факта без помисли на социјалне проблеме које подижу, ни на преступника прикривеног иза престапа, ни на кривичну тужбу против преступника, праве од правде механизам вештачки чијим се побудама човек може дивити, али се може жалити што је душа одсутна. Овде правда постаје мало по мало безлична и апстрактна; она чини да се достигне до врхунца и где губи сваки утицај, где се суши и сужава, и скоро је сведена на стање симбола.

Дакле, ма какав да је однос репресије принудних мера, задатак је кривичног судије далеко од тога да буде махиналан. Он захтева толико способности, размишљања и савесности,

као и вршење грађанске правде; он ствара тешку вештину где се укрштају захтеви срца са захтевима разума.

Кад нам историја говори о краљу Азоку, дефинишући чудним правилима улогу и дужност кривичног судије у старој Индији; кад нам она показује у Француској краља св. Луја, где стоји под храстом Венчени и изриче правду патријархално и просто; кад она изазива успомену на хелиасте атинске и преторе римске, на кметове наших кнежина, или кад она оставља да постоје пред нашим очима у Енглеској општинске судије традицијом Англо-Саксонском, које су судије и данас снага Вел. Британије, — ми назиремо правду која нема ничега узаног или неприродног, која ископава провалу између судова и оних којима требају да суде, али која, напојена искреношћу, смишљеношћу и животом, племенита кад то може, строга кад то мора, помаже ширењу права и образовању правне свести у народу.

Кривична правда таква какву модерна држава може да појми, не разликује се у суштини од основне правде. Ако је њен круг шири, њена је суштина иста. Кривичне судије не култивишу нове поборнике Евезосових тајних и не обрађују тајанствену науку; то су људи који суде другим људима, и тип који би предложили за модел увек је постојао; он се налази у почетку времена као и у нашем, у облику домаћег суда или породичног суда. Идеални судија, није ли уједно примитивни и прави отац или шеф породице који живи међу својима и прати их стопу у стопу, који испитује покрете њиховог владања, изучава њихову природу, њихов темпераменат, њихове нагоне и који, познавајући њихове особине и њихове погрешке моралне или физичке, може на смишљен начин према случају дати на знање или поправити, васпитати их у послушности, казнити и покушати да умири побуњенике, бринути се за болеснике, бити обазрив и предузимати мере предохране које захтевају непослушни? Репресивно законодавство добро би урадило, да се саображава овим правилима разума, да црпе овај извор практичне и разумне правде.

А то је, може бити за то, што је кривично право пре него ли икоје друго право, одећа коју треба удесити према телу оних који је носе; то је може бити и за то, јер оно има једино за предмет живе и радне људе. Периодично извршене велике реформе на овом пољу нису једино дело ни најчувенијих правника.

Правници својим дубоким познавањем текстова, својим оштроумним и научним тумачењем, чине доиста неоцењиве

услуге; али, реформатори кривичног права нарочито познају свет. Кнез Шварценберг, творац Каролине, не беше законозналац; Колбер, иницијатор уредбе од 1670, не беше законозналац; Кант, Волф, Бекариа, Волтер, Бентам, енциклопедисте не беху законозналци. И тако исто већина савремених реформатора нису законозналци или, у сваком случају, нису једино законозналци; то су, као и њихови предходници, мислиоци који имају своје личне погледе на ствари и људе, и књига живота остаје увек отворена пред њима.

Казнена наука мора добити нове силе на изворима живота; она мора добити такође исте снаге и на другом извору истине, историји. Многа су питања данас предмет дискусије и никад криминалисте нису имале да претресају шире проблеме; јер је класична школа веровала да је постигла савршенство и сматрајући за неприступачне поуке ранијих векова, беше се предала расејаности и лебдијаше у празнини.

Моћне цивилизације нису узалуд подносиле дуге жртве на пољу кажњивости и оставили јој свој упечаток. Традиционално завештање је увек интересантно и понекад драгоцено. Треба се знати њим користити и, нарочито у овим стварима, признати надмоћност чак несавршена искуства над савршеном теоријом.

Никад неће постати, ма како о томе мислио Бебел, ново друштво у коме неће бити више злочинаца; исто тако никад неће постојати казнено право у коме неће бити више ни погрешака, ни празнина, ни предела за откривање. Ми можемо само поправити установе које постоје до оног дана од кога ће наши потомци поправљати своје установе водећи рачуна о радовима својих предака.

Ренан је умесно рекао: да су у истини људи од прогреса они, који поштују прошлост.“

Писац је поделио своје дело у девет књига, којима претходи опширан увод, где се говори о Кривичном Праву у опште, па се за тим излаже његово историско развијање, истиче научна тачка гледишта, даје опште обележје белгиског казног закона и говори се о посебним казним законима. *Прва* књига се бави казним законом, његовим тумачењем, његовом обавезном снагом, и то како с погледом на време тако и с обзиром на личност и на простор. У *другој* књизи је реч

о повредама казненог закона у опште и о њиховим поделама. Ту се разлаже друштвено и правно гледиште. За тим се прелази на деобу према позитивном праву, за тим на деобу према унутрашњој вредности повреда и према материјалном извршењу. *Трећа* књига се бави конститутивним погодбама злочина, при чему се најпре говори о субјекту па онда о његовом предмету; о материјалности; о моралним елементима злочина с разних гледишта итд. У *четвртој* књизи се излажу околности којима се искључује кривичност одн. одговорност. Ту је најпре реч о објективном оправдању, за тим о узроцима субјективног оправдања, и то у свима њиховим појединостима. Књига *пета* се бави олакшавним околностима, извињењем и отежавним околностима. У *шестој* књизи се говори о саучешћу. За тим се *седма* бави грађанским последицама злочина одн. преступа; *осма* казнима, и у њој се опширно излаже казнени систем по свима просвећеним државама, којем питању је предата, — са свим природно — особита важност. Нај-после се у последњој *деветој* књизи расправља питање о просјаштву и скитњи, које је на западу данас од врло великог значаја.

У свима овим питањима писац даје историју, опште па за тим своје лично научно гледиште, а где год је потребно и одредбе белгиског и других казних и овима сродних закона.

Лакоћа и јасноћа његовог стила и његовог излагања су познате, те нам на то није потребно трошити речи. Ми овим редовима у осталом и не желимо ништа друго, до да читатељима *Бранича*, који се интересују Кривичним Правом и Криминалогијом, свратимо пажњу на ово изврсно дело, које се свима познаваоцима стручне књижевности препоручује најбоље именом свога писца.

Д-р М. Р. Веснић.

СТАТИСТИКА САМОУБИСТАВА, НАРОЧИТО У СРБИЈИ И БЕОГРАДУ

Наш познати и вредни посматралац социалних, а нарочито кривичних појава у Србији, г. *Таса Ј. Миленковић*, износи нам у своме најновијем делу, које смо већ раније објавили*), податке о самоубиству, које се врше у нашој престоници и у Србији у опште.

Кад је човек као такав највеће благо неког народа и државе, онда свако вољно и свесно поништење човечије индивидуе представља умањавање народнога блага.

Сва она правила, која је о самоубиствима утврдила наука о статистици, као: да је годишњи број самоубиства стална друштвена појава; да годишње време утиче на њихов број; да се број самоубиства у Европи годишње множи у свима државама; да пол, старост и социалне прилике имају утицаја на самоубице, — све те резултате научних посматрања наћићемо и у књижици г. Тасиној о овој друштвеној појави код нас.

Он вели:

У Енглеској се за двадесет година број самоубиства попео од 1200 на 1784. У Немачкој за десет година порастао је од 2076 на 3085. У Француској достигао је на 6434. Просечни је годишњи број: у Русији 2178, — Хрватској и Славонији 60, — у Италији 1052, — Норвешкој 136, — Белгији 422, — Шведској 404, — Баварској 506, — Аустрији 2781, — у Швајцарској 548, — у Данској 590. Али најгоре је у Саксонској, где се само за четири године повећао од 231 на 408!... У целом свету, рекао је Етинген, Саксонци се најрадије лишавају живота.

У том погледу и Србија је учинила напредак. За педесет година број се самоубиства — *дуплирао!* Свакога деценијума растао је са пет, докле данас није дотерао до — **99**... А то по овакој скали:

Године 1845—1855	45 + 50
„ 1855—1865	50 + 55
„ 1865—1875	55 + 60
„ 1885—1895	60 + 99

А у самоме Београду скочио је од 4 на 12. Дакле — утроји се, но последње године биће да се и — учетворостручио.

*) *Тасине Белешке. „На Доколици“.* Св. I. Београд. Нова тргов. штамп. 1899.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВЛИОТЕКА

Али ипак се Срби најмање — убијају, јер ценећи уплив племена пада :

на један милијун	Скандинаваца	126	самоубистава
" "	Немаца	112	"
" "	Француза	105	"
" "	Романа (у опште)	80	"
" "	Словена (аустр.)	47	"
" "	Срба (у Србији)	45	"

* * *

Интересно је, да топлији сунчани зраци изазивају појаве самоубистава, јер се у Јевропи она врше махом у лето. Тада их је највише, а у јесен и зими најмање. Тако је и у Србији, где је од 99 самоубистава у 1894. пало :

на зиму	20.20
" пролеће	26.26
" лето	36.37
" јесен	17.17

У Београду су најопаснији месеци: Мај, Јуни, па онда Октобар и Новембар.

Да прегледамо бројеве само за прошле три године (1896, 1897, 1898) где се показује овакав резултат:

	1896	1897	1898
Јануар	1	1	2
Фебруар	2	1	1
Март	0	1	3
Април	1	0	0
Мај	1	3	3
Јуни	3	3	0
Јули	0	1	2
Август	1	0	1
Септембар	0	0	1
Октобар	2	0	1
Новембар	1	0	2
Децембар	0	2	1

* * *

Делећи самоубистава на доба дневно, највише их се дешава — *ноћу*. Затим *изјутра*, па *по подне*, а најмање у *подне*.

У нас се о томе не води званична белешка, али на сваки начин да би то потребно било. Као што би за штудију овога питања добро било бележити и сам назив дана у који се самоубиство десило*).

*) Ми предлажемо полицијској управи, да у случајима самоубистава бележи ове податке:

1. Име и презиме самоубице

У својој табели Етинген износи од 6587 самоубистава да падају :

на понедељак	69 ⁰ / ₀	мушких	31 ⁰ / ₀	женских
„ уторак	68 ⁰ / ₀	„	32 ⁰ / ₀	„
„ среду	68 ⁰ / ₀	„	32 ⁰ / ₀	„
„ четвртак	67 ⁰ / ₀	„	33 ⁰ / ₀	„
„ петак	67 ⁰ / ₀	„	33 ⁰ / ₀	„
„ суботу	69 ⁰ / ₀	„	31 ⁰ / ₀	„
„ недељу	64 ⁰ / ₀	„	36 ⁰ / ₀	„

* * *

У свету се мушкиње више вољно лишава живота од женскиња. У Србији на стотину самоубистава долази 63 мушких и 37 женских. На 41 самоубиство последњих трију година у Београду долазе 6 женских. И то 1896 — 4, и 1898. — 2.

* * *

Самоубице у Србији махом свршавају вешањем или пушком, па онда ножем. Затим долазе они, који се трују и, најзад, они који се даве.

По званичним податцима проценат у Србији за годину: 1893. 1894 и 1895 излази овакав :

пушком	43.53	47.48	28.17
ножом	3.53	1.01	1.41
вешањем	48.23	44.34	64.79
тровањем	2.35	4.04	5.63
дављењем	1.18	2.02	—
непознатим начином	1.18	1.01	—

У Београду пушка махом укида живот својеволјнику.

У добу од 1845 до 1884. године у нашој престоници обесило се 88, утопило се 219, а убило се пушком — 456 лица.*)

И у најновије доба, за последње три године, од 31 самоубилаца свршило је овако :

2. Занимање
3. Пол
4. Старост
5. Место рођења
6. Вера
7. Народност
8. Школовањ или не
9. Година
10. Месец
11. Дан (датум)
12. Дан недељни (среда, петак и т. д.)
13. Пре или после подне. Или пре или после поноћи
14. Којим је оружјем извршено самоубиство ; и
15. Узрок самоубиства.

*) Види: Статистички преглед самоубистава у Србији од С. М. Котуровића.

	1896.	1897.	1898.
револвером	4	4	9 — 17
вешањем	4	3	4 — 11
утопило се	1	4	2 — 7
отровало се	3	1	2 — 6

Интересно је, да су поред двеју великих река, тројица самоубилаца, решив се на давлење, претпоставили тежу смрт и скочили у — бунар.

* * *

Ко се у Београду убија?

На то питање даће одговора ови бројеви:

	1896.	1897.	1898.
надничари	4	—	2
служитељи	1	3	6
занатлије	1	3	2
чиновници	1	1	3
трговци	1	2	1
ђака	1	1	2
војника	2	—	1
свештеника	1	—	—
апотекара	—	1	—
сељака	—	1	—

Излажући ове бројеве, скрећемо пажњу на ту важну појаву: да су се последњих година самоубиства јавила у редовима *судија* (3), *великошколаца* (2), *војника* (3) и да се у београдске самоубице има забележити и — један свештеник!..

* * *

Писац наставља затим своја посматрања о узроку самоубиства, о месту извршења и т. д. познатим својим лаким и пријатним стилем, који омиљава читање и проучавање свакоме и оних појава, са којима би се иначе бавили само стручњаци, социолози и криминалисте.

С тога ми најтоплије препоручујемо, поред осталих списа г. Тасиних, и ово његово најновије делце. Ур.

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ

(По „Српским Новинама“ од 1—16 Јуна 1899.)

Краљевским указом од 14. Јуна постављени су:

За *судије Апелационога Суда*: г. Димитрије Стојковић, председн. краг. прв. суда и г. Димитрије Гавриловић, начелник III. кл. Мин. Правде.

За председнике првосиш. судова: пиротског г. Ант. Боди, судија Апелац. Суда; крагујевачког г. Алекса Стевановић, судија чачан. прв. суда.

За судије првосиш. судова: јагодинског, г. Велимир Ристић, судија нишког прв. суда; крушевачког, г. Дим. Боди, судија нишког прв. суда; нишког, г. Милан С. Нешковић, судија круш. прв. суда и г. Миливој И. Ђорђевић, судија јагод. прв. суда; чачанског, г. Војислав Т. Ц. Јанковић, судија прв. суда за вар. Београд.

В Е С Н И К

Годишњи скуп правозаступничког удружења, који је био одређен за 27. Јуни, одлаже се по решењу управног одбора за 29. Август, да би г.г. колеге и сви који се интересују имали више времена, да проуче нацрт правила о Адвокатском пензионском фонду, који је изашао у прошлом броју нашега органа.

* * *

Нов начелник Министарства Правде. Краљ. указом од 14. ов. постављен је за начелника II. кл. Минист. Правде г. Јован Николић, судија Апелационога Суда.

* * *

Адвокатски премештај. Г. Тома Ил. Антонијевић, јавни правозаступник при алексин. првост. суду постављен је по молби својој при јагодинском првост. суду.

* * *

За секретара црногорског Министарства Правде постављен је г. Милош Ђ. Шаулић, досадањи секретар Вел. Суда на Цетињу; а г. Јанко Милић, досадањи члан окружног суда на чеву постављен је за окружног капетана и председника окружног каптунског суда на Цетињу.

* * *

Румунској комори поднесен је законски предлог, по коме министар правде не може да постане адвокат за седам година по иступању из кабинета. Предлог овај потекао је из иницијативе саме коморе, а смер му је, да отклони сваки лични утицај министара на судије.

Б Е Л Е Ш К Е

Интересантан међународно-правни случај расправљен је ово дана у Лондону. Пред централним казним судом у Лондону саслушан је по тражењу највишега суда у Њујорку неки сведок, који је свој исказ и заклетвом утврдио. Доказало се да се сведок лажно заклео. Но тужбу због кривоклетства одбацио је надлежни судија са јединим разлогом, да судија, који је позван био, да заклетву прими, није ни на шта друго законом овлашћен, него да учини оно, на шта је у нарочитом случају позван, — дакле у овоме да заклетву прими и ништа друго. И фактички у целој енглеској судској пракси не може се доказати ни један једини случај, да је неки сведок кажњен због кривоклетства у парници, која се води ван граница британске краљевине.

* * *

Због „неуљудног“ понашања пред судом кажњен је један адвокат у Келну са 50 марака. Сва кривица његова била је у томе, што је председнику суда рекао: „И ако покретањем главе хоћете да ми покажете да сте противног мишљења, ја ипак морам остати при мојим разлозима.“ И даље: „Ја ћу да завршим, јер видим да покретањем главе дајете израза вашем нестрпљењу.“

Немачка штампа озбиљно критише овакву неумесну строгост од стране председника судског.

* * *

Спречавање бегства осуђеника. Управник казног завода у Аделаиди (Аустралија) пао је на врло оригиналну мисао, како да спречи бегство осуђеника, који су поверени његовом надзору. Завод је окружен високим зидом од цигаља, али и при најбољој пажњи и стражарењу догодило се ипак, да су многи осуђеници из завода побегли. Да би то спречио, управник нареди, да се горе на зиду намести више реди цигаља, један на другим, али тако, да једва једна цигља другу додирује. Тим начином постројен је нов зид, који има исто толико руна, колико и цигаља, и који се одмах сруши чим се додирне. Ако какав осуђеник покуша да се преко зида попне, то се ови горњи редови цигаља сруше одмах или на њега или на калдрмисано двориште, а тиме проузроковано рушење довољно је да обрати пажњу страже и да спречи бегство.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

„Бранич“, који је од 1. Јануара 1899. ступио у шесту годину свога опстанка, показао се као орган користан за правништво у опште, а за адвокате нарочито.

С тога молимо све другове наше, који се још нису уписали за *редовне чланове удружења*, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо, да се упишу за *ванредне чланове удружења*, а годишњи је улог 16 динара.

Адвокати, судије и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесплатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од најмање 3 табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину 16 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна
„ пола године 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године . . . 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају прешилату на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, могу се најподесније шиљати упутницом.

О Д Б О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У првом погледу 1899. уредништво „Бранича“ при-
мало је у замену ове листове и часописе:

1. Београдске Новине
2. Браник (Нови Сад)
3. Браничево (Пожаревац)
4. Бранково Коло (Карловци)
5. Глас Црногорца (Цетиње)
6. Грађанин (Панчево)
7. Дело
8. Нови Дневни Лист
9. Нова Искра
10. Источник (Сарајево)
11. Љубић (Чачак)
12. Мали Журнал
13. Мјесећник (Загреб)
14. Нада (Сарајево)
15. Наше Доба (Нови Сад)
16. Народно Здравље
17. Нови Одјек
18. Полицијски Гласник
19. Právník (Праг)
20. Ратник
21. Службени војни лист
22. Србин (Госпић)
23. Српски Архив за Цел. Лекарство
24. Српски Завет
25. Српске Новине
26. Српски Вјесник (Мостар)
27. Српски Глас (Задар)
28. Стрељачки Гласник
29. Трговински Гласник
30. Тежак
31. Учитељ
32. Финансијски Преглед
33. Юридическо Списание (Софија)
34. Юридически Прегледъ (Пловдив)

ПОВЕРЕНИЦИ

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

I. У СРБИЈИ

Алексинач:	Сава Маринковић
Ваљево:	Марко Ђурчић
Врања:	Драгом. Савић
Г. Милановац:	Коста Борисављевић
Зајечар:	Михаило Јоцић
Јагодина:	Драгутин Пећић
Књажевац:	Сима Клапаревић
Крагујевац:	Чеда Радовић
Крушевац:	Богдан Златић
Лесковац:	Коста Протић
Лозница:	Влад. Илић
Неготин:	Иван Павићевић
Ниш:	Петар Благојевић
Пирот:	Сава Ј. Врачевић
Пожаревац:	Стева Максимовић
Прокупље:	Љуб. Д. Јовановић
Смедерево:	Коста Тимотијевић
Ужице:	Страхиња Поповић
Шабац:	Драг. Н. Солдатовић
Чачак:	Алекса Радуловић
Ђуприја:	Жив. Пандуровић

II. VAN SRBIJE

Д-р Алекс. Љ. Митровић, уредник „Српског Гласа“ у Задру, за Далмацију;

Миле Дожић, секретар Вел. Суда на Цетињу, за Црну Гору;

Д-р Влад. Чобанић, одвјетник у Митровици, за котаре: митровачки, шидеки и илочки, Сремске жупаније;

Д-р Гига Авакумовић, одвјетник у Земуну, за котаре: земунски, ст. пазувски, пришки и румски, Срем. жупаније;

Д-р Милан Гађански, одвјетник у Панчеву, за Панчево и околину.